

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

VIII.

Издаван почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопочасној консиеторији Митрополије цетињске. — Сва штема и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власт ручнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

I.

УМ, СРЦЕ И ВОЉА ЧОВЈЕЧИЈА У
ЊИХОВИМ УЗАЈАМНИМ ОДНО-
ШАЈИМА.

написао

Д. Т. Перовић.

Душа човјечија изјављује своју радњу у три форме или правца: *познавању, осјећању и жељи*. Прва се способност такође назива *умом* у широком смислу, друга — *срцем*, а трећа — *вољом*. Све те три способности човјечије душе развијају се у тјелесној свези једна с другом, ма да су различите. Развиће једне ма које из њих одазива се у развићу осталих. Услед такове тијесне везе, психични појави преставаљају органско јединство. Да би смо јасније опазили ту везу међу њима, обратимо прије свега пажњу на узрочне одношаје појавџа ума к појавама срца.

Појави ума односе се к појавама срца, као узроци к посљедицама. То се види из самог склопа осјећања. Ова поничу у

души човјечијој из узајамног одношаја и сравањивања душевније појава. Она су посљедица оцјењивања стања. Наше преставе, уссијеме појмови и други појави ума, претајући се у свом току и долазећи у разне одношаје међу собом; — или помажу један другоме у свом раду познавања и облакњавају ход душевног живота; или на против задржавају једно друго и ометају тај ход. Ето та различна стања умног рада и изазивају у нама пријатна или непријатна осјећања. Када наше преставе будућих уссијеха ступају у извјесне одношаје с другим преставама, које ограничавају и слабе нашу увјереност у уссијесима: у нама се јавља чувство очекивања — *наде*; када нове преставе предмета, које ми оцјењујемо, улазе у одношај с ранијим нашим преставама о љепоти и уз то, мање или више, саодговарају им: у нама се јавља *естетично чувство*. С промјеном престава, успомена

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNEGORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

и т. д. с којима ступају у одношај друге појаве ума: мијењају се и сама осјећања, и њихов пријатни или непријатни карактер. Ако ми, на пр., сравнимо осредњу слику са слабом: она може у нами породити естетично чувство — осјећања лијепог; ако је сравнимо с бољом сликом: она прије може да побуди у нашој души непријатно осјећање, и прије нам се може учињети ружном, него ли средњом. Такође и дуго занимање једним истим предметом, н. пр.; психологијом, може изазвати у нами чувство умора и досаде. Треба само промијенити предмет занимања: — мјесто психологије узети физику или философију, и осјећање умора замијениће се осјећањем оживљаја, осјећањем поживети. Разумије се, да су и појави којијех човјек не схваћа смисао и значај: — не могу изазвати никаквих осјећаја; на човјека, који нема појма о естетици, најбољи производи пјесника вјештака или скулптора не могу учинити никаквог упечатка и т. д. Осим тијех одношаја појава ума к појавама срца, као узрока к посљедицама међу њима постоји и обратни одношај, т. ј. појави срца, опредјељујући појаве ума, често и сами показују значајан уплив на посљедње: особито силан уплив показују на наше мишљење. Под упливом осјећања наше мишљење постаје једнострано, и уз то, оно често губи своју методу — досљедност. Преставе у нашем познању само се онѣ јављају,

које саодговарају по свом карактеру дотичног осјећања. То се тврди многобројним примјерима из обичног живота; тако, н. пр., човјек под упливом осјећања страха у свему види само оно, што побуђује у њему то осјећање, боји се тијех истијех предмета, који не престављају за њега никакве опасности, о чему је и он сам увјерен. Отуда су оне пословице: „у страха су велике очи,“ „преплашена врана боји се и комадића“ и т. д.

Да пак видимо сада какав уплив показују осјећања на вољу и рад? Ради рјешења тога питања инглески психологи: *Камингтон* и *Владислављев* гледају на осјећања, као на мотиве за вољу и рад. Први то доказује овако: прве почетке к раду воља добива емотивним и рефлективним мотивима. Посљедње мотиве за нашу вољу и рад састављају наша пријатна и непријатна осјећања. Пријатна осјећања теже к продужењу и ојачању радова, којима се они изазивају, а непријатна — к ослабљењу и прекраћењу њихову. Осјећања, која буде појаве воље и рада, бивају реална и идеална, т. ј. наша воља и рад могу се побуђивати или осјећањем или преставом његовом; н. пр. осјећање страха нагони солдата да бјежи од непријатеља; престава задовољства гони нас да се опремамо за театар, концерт и т. д. *Владислављев* опровргава тај тако рећи емпирички поглед на осјећања, као мотиве за вољу и рад, називајући га једностраним. Ако

се воља и рад човјеков заиста мотивишу осјећањима, ако су они ваздашњи сапутници посљедњих, то разумије се, човјек би увјек тежио к ономе што је за њега пријатно, што га задовољава, а од свега би се другога одвраћао. Међу тијем ми у животу вазда сретамо факте са свим противне тима; н. пр. често човјек зна, да би му пријатније било отпочнути од умора, но и пак не оставља свој рад. Одатле се види, да осјећања не могу бити у свима случајевима мотивима за вољу и рад. Но ипак *Владиславлев* признаје, да је поглед емпириста често правиљан; признаје, да могу наша осјећања у неким случајевима бити мотивима за вољу и рад. То он објашњава овако: предмете, који буде у нама осјећање страха, љубави и т. д., ми запамћујемо неке, као оне, које буде у нама жељу, а неке, као оне, који буде у нама одвратност. Када се ми сјетимо тијех предмета, по закону асоцијације идеје, доћи ће нам на ум и осјећања, а сигурно и *вољни елементи*, који су их пратили. Таквим начином ми ћемо за раније знати, каква осјећања буде извјесни предмети и упечатци и за раније ћемо ријешити, какве предмете треба жељети, а каквијех се гњушавати. А пошто сами порођај осјећања савршено зависи од воље, као што ћемо доцније коју рећи о томе, то је са свим наравно да осјећања могу бити мотивима акта воље. У том је

смислу и могућа мотивизација за вољу и рад.

Сада нам још остаје казати о упливу воље на ум и срце.

Уплив је воље на наш рад за познавање огroman. Када не би управљала воља, наш се ум не би могао концентрисати на један какав-год предмет. Тада би се наше преставе и мисли живо мијењале и прелазиле по закону асоцијације с једног предмета на други, наш ум не би био у стању прерадити добивене упечатке и таквим начином, таква рад ума, био би без користи: јер нам не би могао давати извјешта о спољашњем свијету.

Када би учињели вољу предметом, необходимо је да се ум њом руководи. Воља нагони наш ум да се концентрише на једном предмету; она нас опомиње на оне резултате и изводе, које, — као савршене цијељи, — треба нашем мишљењу тежити, да их достигне. Када списатељ пише свој роман: он већ раније има у виду једну опредијељену цијељ — да наслика живот извјесног друштва, и тежи свијем силама да је достигне. Извјесна тачка гледишта такође се установљава вољом. Од наше воље зависи гледање на предмет с лијепе или с рђаве стране, и обраћање пажње на његове добре или слабе особине. Желећи виђети у својем другу неваљала човјека: ја обраћам пажњу само на његове рђаве поступке, и не помињем о добрима. Одовуда се види, да је воља акт који управ-

ља нашим умом на извјесан начин и руководи га.

Такав значај има воља и по одношају к осјећањима. Наша се осјећања, као што смо раније говорили, налазе у зависности од уметвеног душевног рада; али по одношају к уму осјећања се јављају мање или више самосталнима; ум не може имати правог уплива на осјећање, када се је оно већ почело развијати. По одношају к вољи срце савршено губи своју самосталност. Прије свега сама појава осјећања у нашој души свагда готово зависи од воље. Тако извјесни предмет може пробудити осјећање страха у нашој души, ако не осјећања, а само пор и са страхе наше воље. Учење философије, може нам донијети задовољство, ако га ми желимо; а ако ми то учење вршимо против воље, разумије се, неће нам дати никаквог задовољства, но пријед досаду.

Воља показује свој уплив не само на порођај осјећања. Појаве срца такође зависе од воље и тада, кад су се оне већ развиле у нашој души. У једним случајевима воља гуши наша осјећања; тако, на пр., силно осјећање јарости човјек може угушити вољом; осјећање страха, које је невољно овладао с нама, исто тако ми можемо вољом довести до нижег ступања. У другом случају, ми можемо ерством воље јачати та осјећања. Воља изазива у нами готовност да се елекризиримо на гњевни тон и најпростији повод по-

средством ње може пробудити у нами силни страх.

У закључку налазимо за сходно напоменути у чему је важна та мисао о тијесној вези међу појавама: ума срца и воље, 1. ради педагошког рада и 2. ради самоваспитања.

Важност те мисли ради педагошког рада закључује се у томе, што она може служити за васпитача и пр., главним правилом у његовом педагошком раду. Прије свега он ће виђети да не мора обраћати пажњу на развиће једне какве способности питомца, јер такво васпитање неће му моћи донијети кориснији резултат ни у друштвеном, ни у породичном животу. Тако се често дешава, да због пренебрегавана развића воље, човјек, с добрим умним способностима, показује се нејдеморалисанијим. У хармоничком сједињењу теоретичког и практичког начела живота међу осталим закључује се и особина Сократове личности: он је живио тако, како је мислио, и мислио, како је живио.

Тај исти значај има та основна мисао и за самоваспитање. Човјек, који је у свом развићу остављен на расположењу саме себи, мора се руководити оним истим правилима, која врши педагог у свом раду; к њима требало би додати само сљедеће: самоваспитање обично се почиње стопро у зрелом узрасту, то јест у периоду живота, када страсти показују најсилнији уплив на човјека. Отуда долази, да човјек, остављен самоме себи

ради свог развића, прије свега ће тежити да побједи своје страсти, ради чега, разумије се, потребна су велика усиљавања са стране воље. У противном случају, када се човјек не противи вучењу страсти, ове посљедње почињу мало по мало надвлађивати његов ум и вољу и доцније он дође до такве пасивности према њих, да постане савршено неспособан да им се одупре.



СЕДАМ ТАЈНА НОВОГА ЗАВЈЕТА.

С рускога превео М. М.

Обћи извод, из свега више изложенога учења о тајни Свештенства.

Кад ми сада кад се једна све оно, што је до сада било о постојавшем од Апостолских временâ у цркви акту, постављања, на јерархичне степене: Епископâ, Презвитерâ и Дјаконâ, то паравно мораћемо доћи до сљедећих обћих извода:

1. Постављање на јерархичне степене, не само што се нигда у цркви није признавало истовјетним, у поређењу са избором достојнијех лица на ове степене, но напротив свагда се прво строго и озбиљно разликовало од потоњегâ. Избор при учешћу свјетовњакâ служио је само, као средство, за избор лица достојнога за један или други јерархични степен, или као израз опће жеље, да би такво лице било постављено на извјесни јерархични степен, али оно само по себи таквоме лицу не би дало никаква права у цркви, нити би га

обукло у каква јерархична пуномоћија. Такво напротив пуномоћије и право јединствено давало му је постављење, или правије рећи, посвећење, посље кога, оно је одмах од свију бивало припознато чланом црквене јерархије, чиме је већ престало бити свјетовњаком. Осим тога овакво изабирање од стране народа служећи само, као односително пригоднијем средством за избор достојнијех ради јерархичнога служења лица, имало је само условно, а не битно значење, по чему у даља времена (почињући од 4. вијека)

извод очитовања (за времена кристове борбе) своје несостојатности, такви избор почео се је најпорије значајно ограничавати и најпосље посве одстрањавати. Јерархично пак посвећење, услед тога, што се је оно, безусловно неопходнијем, при произвађању извјеснијех лица на јерархичне степене признавало, напротив свагда и непрекидно сахрањавало је своје биће и неизмјењиво значење.

2. На јерархичне степене узводила су се и посвећавала лица не другчије, него једнијема и то само законитијема и истинито Христовој цркви принадлежећима Епископима. — Управо рећи, таквима Епископима, који су по непрекидно долазћему пријемству, од самијех Апостола, добили Епископство, и с њим заједно Божанствено право и власт, у тој или другој мјери, оваква пуномоћија предавати другима особама.

3. Постављање или посвећење, избранијех лица за јерархично служење свршавало се је кроз метање рука Епископа, које је саједињено са тајнодјевственијема ријечима и молитвом о ниспослању, на онога, који се рукополаже благодати Св. Духа, које тајнодјевство нигда се није признавало да је било, као ма какви спољашњи правнички акт с правом, да га као такво једно лице може преподавати другоме, него искључиво свагда је било и свршавало се, једнијем молитвенијем, или црквено-Богослужбенијем свештенодјевством.

4. Ово дјевство хиротоније свагда је било и сматрало се Богослужбенијем НАЦИОНАЛНА BIBLIOTEKA CRNE GORE DURĐE CRNOJEVIĆ твом. — Оно је по свадатнијем му вјеровању црквено-тајанствено — благодатним, свештенодјевством, кроз које се рукополагајућем се приобћавала благодат Св. Духа. Јер по оваквоме вјеровању, у вријеме свршаваного Епископима рукоположења, т. ј. кроз само рукоположење, на којему присаједињавала се невидима Десница самога Бога, рукополагајућем се приобћавала Божанствена благодат Св. Духа, који је негда био преподаван Христом кроз дуновење његовима ученицима и кога су после они преподавали другијема кроз рукоположење.

5. Благодат, која се рукополагајућим приобћавала кроз рукоположење, признавала се за особито различну од оне благодати, која се предаје у крште-

њу, јер се она саједињава са особитим правом и преимућством, по којему су рукополажући се при рукоположењу добивали власт, да могу ту благодат дарова Божих раздавати другима. Но са овим заједно, она је била припозната, за неизмјениву и неизгладиву исто, као благодат, која се даје при крштењу, по чему рукоположење није се дозвољавало понаврати, исто као што се ни крштење не може понаврати.

У кратко рећи посвећење у јерархичне степене, кроз молитвено рукоположење, као што се ико изражава у учењу стареноме и древноцрквеноме, ахало је Богом одређени карактер, т. ј. спољашњу или видиму, и унутрашњу или невидиму тајанствено-благодатну страну, и, сљедователно, састављало је собом једно, из важнијех црквенијех свештенодјевстава, која садржећи у себи све те битне црте, у последња времена почело се обично због краткости означавати једнијем условнијем техничкијем називом тајанство.

Примједбе о даљој судби учења о тајни Свештенства.

Пошто су сва најважнија свештенодјевства, која су се свагда у цркви ползовала особитијем тајанствено-благодатнијем значењем, бивала подвођена под једну ошћу врсту тајанства, по томе у седмичном њиховом броју, ми свуда, како на истоку, тако и на западу наодимо и тајанство свештенства. Тако Мо-

нах XIII. вијека († 1270. г.) Јов., један, који је између првих на истоку засвједочио о седмичноме броју тајанства, и на петоме мјесту међу осталима тајнама поставио је и Свештенство. Тај исти начин без икакве разлике, од данашњег нашега бројања тајна, наодимо и код Јована Векка († 1277.), код Императора Михаила Палеолога, сина његова Андроника и Симеона Солуџанина. А на западу, после, код Отона Бамберскога († 1139) са једном само разликом, у наименовању поредка при постављању тајна у њиховоме седмичном бројању. — То исто видимо и код Гјуго-Сент-Виктора († 1141.), и код Петра Солтада († 1164.) и т. д.

Но при овоме шта се глуми тађе: побијали значај тајне Свештенства, та околност, што се је она, у даља и познија времена непрекидно почела пменовати тајном? Заиста не никако. Кад је посвећење кроз рукоположење, у све јерархичне степене, као што смо већ виђели, по учењу Апостола и свагдашњему вјеровању црквеноме било, тајанствено-благодатним свештенодјејством, то само по себи поњатно је, да наименовање његово тајанством у познија времена, ништа новог у себи није унијело; него је само тачније и краће изразило и одредјило његов пређашњи смисао и значење, на подобу онога, као што је на пр. на првome Nikeiskome сабору био узет познати назив, који ништа новог

са собом није донио у древно-црквено учење о Божанству Сина, у Његовоме равенству с Богом отцем, него Га је напротив још боље и тачније одредјелио и утврдио. Није овдје главно у наименовању, него у битности самога предмета, почем његову битност и силу нимало није измијенило саодговарајуће његово наименовање.

Протестанти, по овоме, у оправдање својега отрицања свештенства, као тајне, безобзирно позивљу се на то, што се она тобож, тек у познија времена у западној и источној цркви почела да називати тајном; но такво мишљење стоји у опречици са древно црквеном практиком и учењем, не само древне цркве, него и јаснијем откривенијем учењем о тајанствено-благодатном значењу чина, Богоустановљенога тајанства Свештенства.

Међутим нуждно је примјетити, да се главни повод и првоначална причина ка отрицању код Протестана, тајне свештенства састојало не само у измишљеноме у позније вријеме предлогу, него у тој историчкој околности, што се протестанство развијало под уцливом најжешће опозиције, испрва противу злоупотреба Римокатоличке цркве; а после противу свега, што је било црквено. — На првome мјесту Протестанство, пало је у крајност древнога монтанизма почевши учити, да једна само благодат, безусловно сама собом спасава човјека, и то савршено,

непосредствено или без свакога спољашњег посредовања и спољашњих срестава, и по томе, да у цркви никако није су нужне тајне, бива, ни у самој црквеној јерархији, какву сваки сам собом може замијнити, и то кроз само примање хришћанства поставши тијем истодобно и свештеником Божим, и. т. д. Но у брзо после, та крајност од части заиста је била увиђена и ублажена тијем, што су протестанти признали двије тајне, — Крштење и Причешће, и усљед тога узаконили себи постављати особите јерархе и пастире без правилнога рукоположења, али та крајност по битности саме ствари није поправљена ни одклоњена.

И ако су они, те двије тајне примили, нијесу их оне примили у потпуноме и цјелокупноме виду, јер је питање: могу ли оне код њих са искључењем тајне Свјештенства бити правилно обављене? — Заиста не могу, почем их обављају самовољно и без свакога права. По томе, што су њихови пастири јединствено народом изабрани и постављени, и одтуда не добивши никаквога посвећења од Бога, у суштини дјела, немогу се ништа веће сматрати него простима свјетовњацима и сљедствено, као и остали свјетовњаци немају никаква права, да могу свршавају, оно, што принадежи једноме Богоустановљеноме свештенству. У томе одношењу, међу другијема протестанскијема опћествама сравнително веће по-

сљедователном показала се једина Инглешка, тако назвата Епископална црква, која заједно с примањем крштења и Причешћа, по крајној мјери задржала је себи још и тајну свјештенства са цијељу посвећавања особа необходимо нужнијех ради свршавања крштења и причешћа. (Свршетак тајне свештенства.)

(Наставиће се.)

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГА ЖИВОТА

од Епископа Висариона.

(Чланци за народ)

с рускога преводи Х.



Нежењеници.

Стање особа нежењенијех и њихови датијех, као и свако друго стање, има своје врсти опасности и неугодности. Понајвише оваково стање даје повода животу нечистом. И искуство нам показује, да људи нежењени, који су из млада навикли на такав живот, остају до старости робовима своје страсти, до старости непрестано служе сујети и удварању женама. Осим тога самољубље, тврдоглавост и раздражљивост обично се налази код таквих људи, који живе као нежење а уз то усамљени. Њихов карактер, који се не омекшава потребом свагдањих жртава или уступака мужу или жени, налази општри, сурози отисак. Ако уз то немају одређена занимања, онда проводе вријеме у лијености и оговарању.

Уз то се још жале и на самоћу, на сваку малу нужду, и не ријетко роптају на Бога, као да је Он према њима неправедан. На браћу и сестре, које су сретне у породичном животу, гледају они с досадом и притајеном зависти, о страним особама суде строго и без икаква обзира, па најпослије постају тешки људима а и сами себи. Цео живот њихов креће се понајвише у тијесном кругу раздражујућега самољубља.

Наводећи неугодности и опасности безбрачног живота, ми не желимо тим рећи, да од ових опасности спасава човјека живот брачни, и да је ступање у брак — неизоставна дужност свакога. Које није познато, да се оне исте наведене жалосне појаве налазе и у супруштву, ако се супрузи нијесу сложили у карактеру и немају страха Божијега? И само хришћанство не захтијева, да се сваки жени, иначе оно не би одобравало дјевства. Христос Спаситељ вели: „могћи вмѣстити, да вмѣститъ“ (Мат. 19. 12.) А св. Апостол Павле говори за нежењенике: „добро имъ есть, аще пребѣдѣтъ якоже азъ. Не оживайся печется о Господнихъ, како оугодити Господеви; а оживайся печется о мїрскихъ, како оугодити женѣ. Вдайй бракъ свою дѣвѣ, добръ творить; и не вдайй, лѣчше творить (1. Кор. 7, 8. 32. 33. 38.) Али одобравајући дјевство и шта више дајући му предност

пред супруштвом, хришћанска вјера не сили никога на тај подвиг, који није за свакога, премда је врло поуздан, да се угоди Богу. Она не гледа тако на брак: она не сили на брак ни саме оне, који се надају да могу сачувати чистоћу и дјевство. У противном случају она захтијева од људи, да ступају у брак. Аще ли не оудержатся говори св. Апостол, — да посягаютъ: лѣчше бо есть женитися, нежели разкисатися“ (1. Кор. 7. 9.) „Ноблѣдодѣянїя ради кїйждо свою женѣ да иматъ, и каждо жена своего мѣжа да имѣтъ“ (— 2). На жалост у нашем друштву бива често осрамљено. Има људи, који нити хоте да се уклоне од гријеха, нити се жене, напротив уклањају од брака, да задовољније тобож поживе. Брачни живот плаши их тешким бригама и дужностима, које с њим у свези стоје. То ти је живот, мисле они, да себи не ускратиш ничега и да се свима насладама живота наслађиваш спокојно, кад знаш, да вас не прате љубоморне очи женине, нити вас узнемирују дјеца. Они и не зову брак иначе, већ окривима, који спућу и окивају мушко и женско тако, да немају слободе ни ићи, куда би које по својој увиђавности хтјело, ни раставити се. Они мрзе брак с тога, што мрзе дужности, које им он налаже. И држећи се тога погледа на брак, они настоје, да и други мисле о томе исто

тако, особито они, на које упливишу незаконитим начином. И коме није познато, какове жалосне пошљедице проистичу отуда! Тамо дјевојка, радост и утјеха оца и матере, постаје лаком жртвом саблазни; овдје жена криши супрушку вијерност, — и срећа благословене дотле породице за увијек пропада. А многи, клонећи се брачнијех веза, мисли, да се оправда још тиме, као да се установа брака не слаже с природом, као да природа захтијева, да човјек живи у томе погледу као нијеме животиње, које не знају за брак. Па премда су дивљи ови наводи, који поткопавају у корјену породични живот, признајући развратност за ствар сасвим закониту, они се са успјехом шире међу онима, који се занесу супречкијем лажнијем учењем. Међу развратнима људима налазимо и таковијех, који избјегавају брак до неког извјесног времена. Најприје, веле они, опаметити се, па онда женитисе. А шта треба, по њихову мњењу, да се опаметите? Најприје треба задовољити себе на попришту разуданости и дотјерати дотле, да му она најпослије досади и огади... И сад опаметивши се на тај начин, т. ј. истропивши на незаконити живот фисичку и моралну снагу, ступају у законити брак, — и вене од посљедица разврата, а уз то и од њихове љубоморности, млади живот, с којим су на несрећу сјединили своју судбину, јер, — што је врло чудновато, — слични љу-

ди обичавају у томе случају тражити себи младе жртве.

Не раде добро они, који се не жене или оклијевају са женидбом из љубави према неуредном животу; но не можемо одобрити ни онима, који се клоне брака не толико због тога узрока, колико због прекомјерне оданости према угодности живота и према раскоши, а особито због недостатка наде на Промисао Божији. Они говоре: „једна глава није сиромашна, но што је довољно за једнога (самца), није довољно кад је ту жена и дјеца; за двоје, троје, четворо треба трошити двапут, трипут, четри пут — према ономе, што треба за самца“. Они и не верују на милосрђе нашега Спаситеља, не ће да вјерују, да је он који је негда са пет хлјевца умножио пет тисућа људи, може силом свога свемогућега благослова дати успјех њиховом поштену раду и умножити средства њихова живота; њих не умирује обећање Господње: „просите и дасться вамъ“, а међутим не ће да се задовоље с малим, сањају о раскоши и изобиљу у животу породичном, и ради тога траже само богате дјевојке, неосврћући се на сиромашне, у сваком погледу достојне, као да се срећа породичног живота састоји у богатству, а не у благослову Божијем, који се добива страхом Божијем, преданошћу вољи Божијој и савјесним испуњавањем породичнијех дужности. Према томе грјешно је уклањати се од брака изговара-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURDE
CRNOJEVCI

јући се на сиротињу а у исто вријеме живјети нецјеломудрено. Боље је тринити и сиротињу, живећи у поштену супруштву, него одавати се блуду у самоћи. А уз то, уз побожну и добру жену, и сиротиња се лакше трпи.

Пошто смо рекли што треба о ружним, грјешним и сујетним побудама, због којих се неки уклањају од брака, ми не можемо прећутати ни оних побуда, које су праведне и достојне нашега саучешћа. Тако, једни не ступају у брак због немоћи душевне и тјелесне, не желећи да буде на терет мужу или жени и не надајући се да би могли савјесно испуњавати супрушке дужности. Други, или никако не вјерују да нађу жениха или невесте по срцу, или се нађу ма какве заштите за брак са изабраном особом. Слични неуспјеси падају највише на штету дјевојака; између усиђелица, изузимајући сељачки сталез, гдје је ријетко наћи усиђелицу, има највећи број старијих нежења. Неке задржавају од брака дужности. Тако погдјекоја побожна кћерка не ће да се удаје једино с тога што не жели напустити престарјеле и изнемегле родитеље, за које се она брине. То је занета богоугодна жртва. Догађа се и то, да невести умре заручник, и она, не желећи нарушити објет вјерности према њему, остаје неудата цијелога вијека свога, премда би се могла врло лијепо удати за другога. Најпоследње има и таковијех, који се

завјетују, да ће искључиво служити Господу и не жене се ни ти удају, да неби у супрушном животу наишли на заштите тој служби.

Но ма како да су важне околности и побуде људи за безбрачни живот, у сваком случају треба они да мисле и својски се старају о томе, да се ограда од искушења и опасности, о којима смо ми споменули у самом почетку овога чланка. Не може се рећи, да су та искушења и опасности неизбјежне у положају безбрачних лица. Од њих зависи, да уреде свој живот тако, да се спасу од чаме, која је опасна самцима, и од нечињих да не падну у разбојство и расијаност. Ми не говоримо овдје за људе, који су се добровољно одрекли брачнога живота, да се посвете на службу Богу и на чинење добријех дјела. У самој тој радњи, коју су сами себи изабрали, састоји се поуздано средство, које ће их сачувати од чаме и неуредна живота. Али шта да рекнемо за људе, које је, не властита воља, већ спољашње околности лишиле могућности да ступе у брак? Нека они сами виде у томе објаву воље Божије, како треба да живе. Ако им Господ није досудио предмет земаљске привржености, то значи, да он хоће, да би они љубили само њега свим срцем и душом, и они, које не веже брига живота супрушког, да би тим ревностије послужили ближњима, који требају туђе помоћи. И нема сумње, да они, ако

схватите ту објаву воље Божије и покоре јој се радо и с љубављу, могу лако избјећи искушења и саблазни, које су обичне у њихову положају. У самој ствари, ко љуби Бога свијем силама своје душе, тај је нашао у њему таково благо, којег не би дао ни за сва блага и радости свијета, тај може ускликнути са псалмопјевцем: „кога имам на небу? и с Тобом (Боже) ничега не ћу на земљи (т. ј. ни на небу, ни на земљи нема блага, које бих ја предпоставио Теби). Чезне за тобом тијело моје и срце моје; Бог је град срца мојега, и дио мој до вијека“ (Пе. 72. 25—26). Ко ме се осладило да опћи с Богом у молитви, у тајнама, у читању св. Писма, тај не ће жалити, што је самац на свијету, што нема ни жене ни дјеце, и што је ушљед тога лишен радости породичног живота и потпоре у старости: у Богу је добио он друга, брата, жезао и потпору, поузданију од свију земаљскијех потпора. Но ко истинито љуби Бога, тај не може не љубити и ближњег, који је створен по образу Божијем који је искупљен крвљу христовом, тај је у име Божије спреман да буде ближњима на услузи у најразличитијим потребама духовнијем и тјелеснијем, да дијели с њиме и радост и жалост. Пошљедица такове заједнице с ближњима та је, да се и они понашају према њему, као с родом, и својим учешћем и симпатијом према њему подржавају у њему храброст, и не дају да осјети

чању, која тако често уништава карактер људј самаца.

А да би нежењеници могли још поузданије оградити се од саблазни и искушења, дужни су неизоставно изабрати одређени рад, одређену средину, у којој би могли радити у славу Божију, а на корист своју и ближњих. За многе нежењене и неудате особе може бити у том случају од велике користи монаштво (калуђерство). Манастир се праведно сматра тихим пристаништем, које заштићава човјека од свјетскога колебања, сујетâ и искушења. Правила монашке послушности дају *иноку* (монаси) довољно посла са собом, задржавају вољу Божјеву у извјеснијем границама, загушују у њему тврдоглавост и самољубље, не дају да се развију оне неједнакости у карактеру, које се тако лако развију у безбрачном животу. А побожна радња чува *инока* од расијаности и лијености а кроз то и од многијех гријеха, који су посљедица лијености. У том погледу не можемо а да не дамо предности пред другима онијем обитељима, гдје је црквена служба тако удешена, да не остаје времена лијености, гдје *иноци* већи дио времена проведу у храму и, само да мало одану, удаљавају се послје тешкијех молитвенијех подвига у ћелију. Разумије се само по себи, да је побожност, која се огледа у таквијем подвизима, тим снасноснија, што је свјеснија. С тога врло похвално раде они *иноци*,

који своје молитвене часове уде-се тако, да се послѣје црквени-јех молитава баве читањем за душу кориснијех, особито под-вижничкијех књига, и изучава-њем вјештине духовног живота древних светих подвижника. — Сваки скоро манастир има своје господарство, на примјер земље-дјелство, баштољство, повртар-ство, риболов. Ондје, гдје сами монаси учествују у свима гра-нама манастирскога господарства и гдје старији предњаче млађима марљивошћу, још се ређе могу наћи они пороци, којима је по-вод лијеност. — Већи дио дре-внијех обитељи бијаше расадни-ком просвјете и мисионарске дје-латности, и на тај начин ради-це монаси не само за своје спа-сење, него и за спасење ближњи-х. Има и сада сличних обите-љи, — желити је само, да се о-рој истијех помисли, и да на тај начин буде мање повода морити монахе због лијености и бескорисности за друштво.

Служба, бављење са нау-ком, трговина, занат и т. д., стварно учешће у каквом год корисном подухећу, у добротвор-ном друштву, — све то може него тако благотворно утицати на нежењу и удаљити га од ра-сијаности; и ако он још није ничим забављен, — мора тражи-ти ма какво занимање, да њиме испуни празнину самотнога жи-вота. Но још је боље, ако се због таковог занимања, или, ако и није баш то његова струка, приљуби каквој год породици, понајприје роду своме. Слични

случајеви — нијесу ријеткост. Тако има нежења, који цио свој вијек проводе у кући рођенога брата својега и постане корис-ним чланом оне породице, која га је примила. Он учествује у васпитању дјеце брата својега, дјеца га поштују као првога по-слије оца, у господарству он је десна рука братовљева и у та-кову положају остаје он до смр-ти своје, остављајући за собом благодарни спомен у братовље-вој породици. Треба жељети, да се слични примјери понављају чешће, да би нежењеници по-штовали оваково стално мјесто у породици више него скитала-чки и бескућнички живот. Живот у родбинској породици спасава нежењу од досадне самоће у ста-рости и од многијех искушења.

Неке дјеце пажње требају неутури женскијех, којих, као што смо примјетили, има више, него нежењенијех мушкараца. И за њих, као и за мушкарце, има најразноврснијег рада не само у породици него и у друштву. Истина, њих се не тичу послови државни, не иду у војнике нити у грађанску службу; али за то нијесу лишене права да се баве васпитањем дјеце у државнијем и посебнијем учевнијем заводима, гдје могу наћи хране из љубави према дједи и на тај начин оку-сити у неколико породичне радо-сти; а то им у велике помаже, да добродушно подносе свој поло-жај. Друге, завјетовавши се на безбрачни живот, дјевојке посве-ћују себе друштвеном добро-творству. На примјер, са именом

сестара милосрдница обвезују се, да ће похађати боне у болницама, гдје са самоодречењем проводе по цијеле ноћи без сна уз њихову постељу и осим спољашње послуге пружају им и науку јеванђеоске утјехе. У пошљедњем рату с Турцима сестре милосрднице, стојећи у служби „Друштва црвеног крста“, показиваху безпримјерне подвиге самоодречења и љубави према ближњему, пружајући разноврсну тјелесну и духовну помоћ бонијем и рањенијем војницима, не изузимајући шта више ни непријатеље, који доспјеше у наше болнице. У иноземству служе сестре милосрднице боне не само у јавнијем болницама, већ и у поједицијем кућама. У иноземству у вашиња градовима постоје и веома добра обраћања палих жедница на пут добар, за васпитање сирота без родитеља, за његовање незаконите дјеце, за поправљање остављенијех без надзора уличнијех дјечараца. Желити је, да би се и код нас заводила подобна човјекољубива друштва, и да у та друштва ступају, као и у иноземству, не само удовице, него и неудато женскиње. Дјелатност њихова у таквијем друштвима, без сумње је тешка, али би им доносила и не малу утјеху. Она би им донијела благослова, не само овдје на земљи од онијех, које би им пошло за руком спасти од смрти, сиротиње, пропасти и моралнога трулежа, — већ особито од Оца милосрђа, који је на небесима.

Но главно опредјелење женскиња састоји се не у друштвеној већ у домаћој дјелатности. Стога, разумна неудата женскиња гледа да се смјести у породици, ако не у сродничкој, а оно у крајњем случају и у туђој. Тако многе између њих, због сиротиње и без заштите, ступају у службу и радују се, ама им пође за руком да нађу побожнијех господара, и за вјеру и дугогодишњу службу да уђу у родбински одношај према њима и њиховој породици и да у тој породици проживе свој вијек. Догађа се, да се дјевојке, које заузеше такав положај у породици, изједначују са члановима породице у части и правима, и шта више добивају и право наслједства. Код једнога домаћина живјела је у служби једна дјевојка 50 година. Плаће у новцу више добивала већ се задовољавала тијем, што јој је домаћин давао на одијело и друге потребе. У његовој породици била је она као да је рођена. Кад је домаћин умро, нађоше међу његовијема наширима и једно запечаћено писмо, које се тицало служавке. У томе писму спомињаше он са захвалношћу бескорисну, и са самоодречењем спојену вијерност служавке и мољаше дјецу, да код диобе наслједства поступе с њом као са сестром. Дјеца хтједоше испунити пошљедњу вољу својега родитеља, не само због послушности према њему, него уједно због личнога расположења и захвалности према служавци. Но она не хтједе да прими пону-

ђени јој дио наслѣдства већ их је молила, да може само проживјети до смрти у њиховој кући.

По каткад остају неударе и по двије-три сестре. Њихово добро захтијева, да би оне, ако им средства допуштају, живјеле заједно и сачињавале једну породицу. Оне би боље сачувале морално наслѣдство своје куће живећи заједно, него растављено, свака за себе. Спомен родитељски био би за њих светији, и не би га страни уплив могао истиснути, што је неизбјежно, ако се раставе. Налазећи се непрестано једна уз другу, оне би

у љубавном помоћи олакшавале себи коракање по трудной стази живота: оне би могле сачувати једна другу од опасних забави саблазни. Једна друга од другима служеће, једна друга и у опће у добродјетелима. У лицу безбрачнијех сестара, Марте и Марије, које живјеше заједно са не ожењенијем братом Лазарем, Јеванђеље нам износи образац, како да подражавамо особама неожењенијем и неударитијем. Ми видимо, како су те сестре допуњавале, тако да кажемо, једна другу. Једна је од њих живјела по преимућству унутрашњијем животом, одала се била побожности заборављајући на животне потребе; друга се међутим одликовала искуством у свјетскијем пословима, била је добра домаћица. Може бити, да је у карактеру сваке поједине било једностраности; но примјер и уплив једне не даде да се развије до крајности та једностраност, и

живот њихов тако је био уредан, да је Богочовјек удостојио пријатељске посјете ту малу породицу, посјећујући често дом Лазарев.

Друга опет неударата женскица по смрти очевој пресељава се ожењеному брату или удаатој сестри, да код њих живи. Нема сумње да она поступа врло паметно, спасавајући тако себе од многијех неугодности и опасности, својствених усамљеном живљењу. Она треба да тражи себи заклона у кући брата или сестре и онда, кад би имала средстава, да живи у засебној кући и да себи набави сва могућа задовољства. Њој може бити то нешто неугодно и у рођеној породици, али се не треба тога бојати. Нека се тјешу тим, да она може у својој породици бити од користи. Она може помагати својој снаји, или сестри у одхрањивању дјеце и у господарству. Ако је способна да обучава дјецу, могла би замијенити ма коју дадиљу код дјеце својега брата или сестре. Ако има вољу за господарство, могла би се подухватити да сама води господарство и кроз то пружити родитељима могућност и прилику, да се сами баве са својом дјецом. Живећи у рођеној породици, (код својијех,) она би живље примала к срцу њезине радости и жалости, него кад би била удаљена од ње, и живјела усамљено, — и спасла би своје срце од егоизма, који би га гризао.

Већу важност може имати неударата жена у кући обудов-

љелого брата. Овдје би она могла примити на себе потпуну дужност матере за сирочад. Исто тако била би она од потребе обудовљелој сестри. Двије сестре, једна неудата, друга удова, кад се састану, лакше могу подносити крст. Прва не треба да ускраћује своје услуге пошљедњој, макар се морала жртвовати за то и властита угодност. Избјегавајући крст у овом случају, она, тешко да би га избјегла у другом, само би могла изгубити благослов крста. Имали смо прилику читати о једној дјевојци, да је она од дјетињства дворила своју стару матер до њезине смрти, и показала на себи примјер кћерине одајности. Тога ступила је у кућу удате сестре и помагала јој одхрањивати и васпитавати дјецу, неуморно је пазила на њихово владање и молила се за њих, — и остала нам тако за примјер добре сестре и тетке. А кад се једна од њенијех сестричина удала, она се одселила с њом у кућу њезина мужа, и радо је помогла одхрањивати и васпитавати њихов подмладак. У све три куће, она се неуморно бавила послом, кога се латила, и заслужила је искрено признање и љубав од онијех, с којима је живјела. Нигдје није била сувишна, никоме непотребна, тако да би заиста у случају смрти њезине имао њу ко и жалити. Сад питамо: чији је живот плодотворнији и кориснији, да ли живот старе дјевојке, која сваки дан пробави по три сата код огледала, чита

само романе, похађа знанце, држи у соби папагаја и с њим се разговара, кара собарицу и себи је самој најпослије досадна, — или живот дјевојке, која ради на корист својима еродницима, одрекавши се угодности и задовољства у корист своју, и која прима к срцу жалости и радости онијех, у чијој се породици живјела? Одговор је јасан.

Понављамо: људи, који живе као нежењеници, да би избјегли разна искушења, забавили се, што је све обично у њиховом положају, дужни су некако изабрати ма које одређено занимање, посебно или друштво, а особито дужни да се приљубе ма којој породици. Но, ма коме се раду они посветили, у сваком случају морају живјети и радити у духу љубави према Господу, морају имати пред очима главну цијељ да служе Господу, по ријечима Апостола: „не оженивај се нечет се о Господнихъ, како оугодити Господеви.“ Дружење с Господом, коме су се они посветили, биће за њих неисцрпиви извор утјехе, тако, да неће жалити, што се нијесу спутали брачнојем свезама.

СУЂЕНО ЈЕ = СРЕЋАН — НЕСРЕЋАН.

Ко је поље обраћао већу пажњу у народу, могао је примјетити жалосно вјеровање у судбину, — не зато, што тежи прочитати будућност, већ је жалосно, што купује, рецимо, распоред своје судбине код лица најнижег реда. (Понајвише под чергом — код цигана.)

Мухамед је проповиједао, да је човјеку на рођењу записано све, што му се мора у животу догодити. Он је, као паметан човјек, увидио, да код оног безредног, безвласног, незнабожачког и сујевјерног народа најбоље тијем може успјети у устројству државног јединстава и реда, и дати им појам о једном Богу. А да би, ујединивши их, међу њима и јунаштво развио, говорио је: ако је човјек у боју у првим редовима убојника, па, ако му је суђено, да неће погинути, и неће; а ако му је суђено да погине, макар био и код куће — погинуће. Никаква расуђивања остарили су тврдо вјерни томе, отуд су у боју бјесомучно јурили и махом побјеђивали.

Кад његови посљедовачи приједоше из Азије у Јевропу, ту закоричену мисао о судбини пренијеше и код нас. Премда још из незнабожачког времена задржало се код народа вјеровање у судбину, те није било противно народу чути код мухамеданаца науку о судбини. — Томе дају још вишу снагу и којекакви рожданици, трепетници и друге њима подобне књиге.

Отуд: кад ти неки рад изађе добро, онда, брате, само ћеш чути „срећан је!“, „нафачан је!“; а ако се деси, да ти рад не изађе добро, него будеш на штету због њега, онда, што ћеш чути? чућеш: „вала! је сиремах несрећан!“ „е, што ћеш, тако му је суђено!“ — Еле, што год човјек добије добром или злом, то ти народ приписује судбини. Док разумиш, да неки човјек пати од какве опасне болести, чућеш, гдје и то народ приписује злој судбини, па почесто и сами болесник

тако њешто замисли, те изгуби наду, да ће оздравити, а отуд проузрокује још више зла: не тражећи љекарски лијек и савјет, и међући себе у већу нерасположеност, чим болест заузима већи мах. Једном ријечи: како год човјек или народ прође овог свијета, све ће то народ да припише судбини, — дакле једно те једно: што је коме суђено, тако му се мора догодити!

Колико си пута, мој брате, видио нашег сељака или сељанку, гдје се грчи под цигањском чергом пред каквом старом бајалицом, а ова бачила карте или извадила какву морску спужалину или издр..., те му бајаги прича судбину. Оне су тако вјеште да све говоре према прилика и мисли људских, — тако н. пр. ако је момче или дјевојка, чућеш, гдје му све говори о љубави — оно, што најбоље годи тој сталеску. Како ли весело одговорио му врачара рече, да му је суђено дјевојка, коју воли и о којој нећеш нио мисли; а како постане зловољан, ако му шапне, да ће му је суђено да се ожени са женом из села: ријетких зуба, смеће косе, — једна у-лу-лу-лу-лу. Оваквима врачањем доведе нашег сујевјерца у мисли, да му се поље непрестано врзају кроз главу сеоцке жене, еда би погоднио ону, коју му онако описа баба Стојка. Фамилијарну човјеку говори према мисли зрелости и према лицу, тако, ако примјети на његову лицу какву тугу или жалост, хитра врачара одмах ће: „теби се њешто догодило немило, па ти постао иједак, иједак, — ти много мисли, много мисли!“ Уз тако што додаће, да му је нафака дебела или танка. Па и према старости тако вјешто умје, да се нађе. Јадни наш несрећник у све то вјерује, и непрестано о том размишља. Речеш ли му, да цигањке не знају ништа, то њему не улази у главу, он једну те једну: „помоћи не могу, а знаду све, што ће се догодити!“

Док се настани каква черга у село, вићећеш, гдје гомилама народ врви под чергу. Ту ти има разних питања, ово: оће ли јој дијете оздра-

вити, оно: оће ли јој војно из свијета доћи, једно: оћели се оженили, друго удати, треће за ово, сад опет за оно. Па мислите ли, да све то пролази цабе? Не, та њима се, ако се смије рећи, и подкријући даје свега и свачега, да се често после черге очисти село, као кућа иза бијелих поклада!...

Појаве ли се гдје бијели миши, или мале тичице, које су газде научили, да извукују њекакве цедуљице, из којијех се бајаги чита судбина. Тамо се народ згрне да се не може надоспјети, те на те варалице троши крваво стечене новце!

Све је ово дало и даје снагу чврстој основи оне погрјешне мисли: да је човјеку на рођењу записана судбина, те „што је коме суђено, тому се мора догодити!“ То ме је побудило кад неће способнији, да о том ово неколика реда приложим „Просвјети“, како ће се поговору моћи читати у свако прогорско село.

Да видимо, је ли човјеку на рођењу записано, што ће му се у будуће збивати. — Хајде да прегледамо шта створи Бог првога човјека Адама и прву жену Еву, и створи онај дивни перивој, па их уведе у њем, да живе. А осташе ли они цијелог живота у том прекрасном перивоју? Не, но кад се Богу показаше непослушни, исћера их. Зар им је то Бог судио, кад их је створио? Није, но је Бог створио са њима и двије савјести или жеље: једну да тежи за оним, што је добро, поштено и племенито, а једну да тежи за оним, што даје кратка уживања, задовољства, непослушности и т. д. Њих је оставио у једнакој снази. Но над њима даде Бог човјеку ум, којим може размишљати и расуђивати, који пут води добру, а који злу. Па кад се појави у човјека борба добре и зле савјести око каквијех жеља, уз коју страну пристане ум, та је побједила, гдје она оће, тамо човјек јури. Ако је побједила савјест мирна и добра, човјеку је и рад миран, добар и племенит; ако немирна и зла, човјеку је и рад зао и неваљал. (Готово се може рећи: што је пресједник у парла-

менту, или у каквом судском уређењу, то је ум у човјека.) Ада тако је било с Адамом и Евом. Када им је заповиједио Бог, да једу са сваког дрвета, само са дрва познавања добра и зла да не једу. Он им је то оставио због двије противне савјести, (жеље) па како узраде, тако да добију. Тако кад би Ева при шетњи наиђе покрај дрва познавања добра и зла, гдје прискочи ђаво у помешеној злој савјести, и понуди је, да окуси с тог дрвета. Што је било с њом тада? У њој су постале двије борбе: једна сјећала се заповиједи Божије и бранила јој — то је добра и мирна савјест, друга наговарала је, да окуси — то је зла и немирна савјест. У тој крвавој нутарњој борби зла савјест придобије ум лакомислене жене, а док је на своју страну придобила ум, она је и побједила. Сад је и цедуља и окуси! Што би онда? Бог ни ишћера из перивоја! Оли рећи, да је тако било суђено!? Не, није, јер кад би их Бог мислио ишћерати, не би их ни уводио у прекрасни перивој. Не, он је најправеднији судија, а кад би судио овом: добро, оном зло, зар би то био неправедни судија?...

Нијеси ли, добри човјече, жедан или гладан пролазио ка покрај винограда или другог, па ти звиуле орне, да ти се поткријенити оном збогом. Онда што се појави у теби? Двије борбе: једна се бори и тежи, да се подмириш, друга ти говори: туђе је то — пролази. За вријеме те борбе ти окренеш ум, те размишља и расуђује, уз коју ће да пристане. Често је тако јака борба, да је и сами ум на чуду, уз коју да пристане; па у томе окрене се једној, сад опет другој. Најпосље која придобије ум, та је побједила, и она се слуша. Човјеку је у почетку сваког рада и учина јака унутрашња борба, а после што се више понавља рад или учин, борба је све слабија, јер која у почетку побједи, на њу се човјек навикне, и она човјеком овлађује. Човјек се лако подвргне упливу навике, за то вазда, ти док се прва борба појави у теби, оснажи ум, да буде у снази уништити које

какве жеље; бистро расуди и размисли, који те пут одводи добру и бољој будућности, па тамо окрени, ни осврћући се на зле жеље — мајке злијех и опаких пошљедица, које лако знаду обманути ум људски и опити човјека. Ето, што је Бог на рођењу досудио сваком човјеку — те двије жеље, а над њима ум, да размисли и расуђује, који га пут води добру, а који злу, па како изабере, тако да му даде.

Може бити, да ћеш помислити: ја знам човјека, који ради..... и чини..... па му опет Бог даје добро! И ту ти гријешиш. Не осуђуј, да не будеш осуђен, јер има кад о том Бог судити. Богу ништа није позно, Бог све види, Бог је премилостив, па оставља човјека, не би ли се сјетио највише до данас милости на свијету — милости покајања, јер Бог чистим и свесрдним покајањем прима опет човјека међу праведнике, па макар то било на концу живота. Али ти добри човјече, нигда покајање не остави за сјутра, јер сјутра нигда не дође, а смрт дође, после које покајања нема. Помислиш ли, да знаш човјека, који живи смјерно и побожно, па допао каквих незгода! Може и то бити. Могу човјека бачити у какве незгодне прилике и околности, које га окружују. Може и Бог послати кушање човјеку, да се увјери, оће ли му остати вјеран, одан, или ће охладњети према њему. А ти, човјече, кад би допао тога, помолити се Богу, као што сам Спаситељ учи нас „и не веди насъ во искушење.“ А ако уведе нас у какво искушење или напаст, свесрдно се помолити Богу, да ти дарује силу и крјепост, да тријељиво сносиш, и да те избави тога. — Још: Многе болести могу да пријеђу у наслеђство, а многијех може човјек допасти услед приљепчивости. Било је и код старијех народа људи, који су правилно мислили о судбини. Кад је једном Солон, грчки филозоф, дошао у Сард код Креза, овај му показа немјерено благо, па га упита: „Ко је најрећнији на свијету?“ Но,

на велико његово чудо, кад ни на треће мјесто не чу његово име, рећи ће Солону: „Драги пријатељу, зар ти је моја срећа тако ништава, да ме не сматраш равна ни са незнатним грађанима?!...“ На то му је Солон рекао: „„Ти си, како видим, врло богат и господар многим народима; али то, зашто ме питаш, не могу ти рећи, јер не знам, хоћеш ли свој живот срећно свршити. Код сваке ствари мора човјек мотрити, какав јој је крај, јер многим је Бог дао срећу, па их онда са свим упропастио.“

Може човјеку судбина у толико бити: који човјек огрезне у грјехове, па неће никако да се сјети оне највише милости Божије — покајања, — него једнако блуди и лута. Онда му Бог досуди њеко зло, њеко мучење и на овом свијету, али и то опет милостиво даје за то, да би се на који год начин сјетио покајања.

Може и ти милостиви Бог дао судити ти мислиш добро и поштено, да радиш само оно, што је по његовој св вољи или овоме противно, зар би те оно гвај рад? Не би, већ његов. Оне не би могао ниградити, нити казнити. Сам Бог говори: како будеш радио, тако ћу ти дати, а народ: „сваки је своје среће ковач.“

Градац — на Благовијестни, 1893.

Митар С. Вукчевић.

СТАРИНЕ.

Осмогласник Божицара Вуковића у манастиру Пивском. *)

Књига ова броји своју старину од 1537 године која је печатана у Млетцима, ће се и многе црквене књиге, печаташе које су разашилане

*) Овдје се налази велико књижевно благо, прекорисно за нашу црквену, народну, и књижевну историју, ће се осим листина, надписа на старим црквеним књигама, иконама, посуђима, и још велики број рукописних књига — Србуља, налази, које би прекоужно

по многим покраинама потлаченога Српства, куд бијаше азијатска самовоља овлада.

Она је тврдо укоричена са двије дрвене даштице у дебелом сафтијану — коџи, да је према манастирској употреби листова у средини мало здравих остало; а први и последњи листови толико су иструљели, да се једва може прочитати шта је у тијем листовима напечатано.

На првоме листу пола издераном, у два ступца печатаном, налази се обични Вуковића предговор, са грбом у гранатом оквиру, те између осталог ово се даје прочитати: „Занеже обрѣшчоуми се в велицѣи тоузѣ и печали виталскихъ странахъ вградѣ нарицаемѣ вѣтиянѣ, немоги изити вочечевсти. Понеже видѣхъ попираеми род християнски, от исмаилтенѣ. Того ради бист от мое оукине встранахъ сихъ, и помислихъ јако време старости моеи приближае, сејако рече нејдњи пророкъ давидъ днѣ дѣти нашихъ внихже 0 (70) лѣтъ. Ашче лиже капислаха п. (80) лѣтъ.“ и т. д. Не може прочитати следеће: „Еже начехъ дѣлати сѣи октоихъ петоглаголникъ (разумије се од 5. до 8. гласа) на службу богу и всемъ сѣтимъ и на просвѣщение всемъ православнимъ хистіаномъ јакоже павль апл. глаголет: красѣи церковь дшоу своју красит, млюже всехъ оце и братію чтоушче. или поюшче или преписоушче, ашче что будетъ погрѣшено, въ книгахъ сихъ, исправляйте.“

У другоме ступцу на лијевој страни, ништа се прочитати не може почем су писмена трулежом искварена, а такође и почетак воскресних стихира петого гласа на другоме листу овога Октоиха, само се може прочитати са гранатим црвеним словима: „на велицѣи вечерни“ (на даље је све иструљело.) Почетак стихире по-

било стручнијем научењаком прегледати и описати, те би такав врли родољуб, као вјешти испитач, велико непобратно књижевно блага прибрао и објелоданио, које би му на велику част и похвалу било. —

Ф. Радичевић.

чиње се са овим ријечима: „ч'ним твоим крѣстом“ и т. д. све је иструљело на првим листовима ове црквене књиге.

На последњем листу овога Октоиха даје се прочитати овај Божидаров поговор: Бж'ествомъ своимъ прославляемъ въ троици Бгъ нашъ, и посилае любещимъ его блгодѣтъ прѣстаго дха.“ и т. д. У напријед наставља ове ријечи:

„Пакиже пом'лти великаго б'га нашего Іѣ хъ, и блгодати идароу сѣаго дха. азъ грѣшнѣи божидаръ воуковиѣ отч'ствомъ ѿ діоклетіеже еже естъ въ предѣлѣхъ, македонскихъ. Подвигохомсе на сѣе бж'ственное дѣло, еже желяхъ ѿ юности моеи. и естъ въ сею срчною любовію потрудихъ, обачеже ни сна своима зима дахъ. И непощадѣхъ отъ имения моего еже ми далъ естъ дождеже придохъ на свѣрѣстїя књиги сѣя рекоми октоихъ. Боу посъпшествоующюуми списахъ и свѣршихъ съ великіемъ трудоу въ западныхъ странахъ. Обаче же моулюсе васакомоу поющюму или чтоущюму или преписоующюму, блвѣте а не кльните, и да вси прѣбудемо въ бл'вни хъве днѣ соудни и въвѣки, аминь.“

Овђе долазе седам редакатачаках црвених које су по три тачке уједно групуране.

Повелниѣм Г-на божидара воеводѣ. Трудихмо се о сѣихъ писани, Смѣрени въиноцехъ сѣ'еници Теодосіе, Игіенадіе параклисиархъ манастира сѣаго савы сръбскаго иже естъ въ милешевы, отч'ствомъже отъ мѣста приполя.

Тъмже м'лимосе поющимъ или чтоушимъ или пръписующимъ аще боудеть что погръшено исправляйте, и насъ гръшнихъ роукodelисавшихъ, бл'гословите анекльните, да и ви улоучите якоже ис'рьль валаамово бл'гословеце бл'веніи кльноущейже — и да вси обръщемо бл'говеіне гнѣ, и того заповедемъ поспѣшници боудемо. Славеще оца и сына, и с'таго д'ха, и ниня и пр'сно и въвѣки въкомъ, аминь. ∴∞ ∴∞ ∴∞“

Са црвеним словима стоји напечатано:

„Свърши се сия книга, отъ битія въ лѣто 3 тисоуцно и, ме ѿ рож'тва хва тисуца... (недаје се прочитати, али извлада) на даље ф. л. з. (1533 г.)“

У средини ове књиге рукописно је забиљежено: да се зна каде погибе Кнез Трипко син попа Тимотија у манастиру Шиви на успеније претвѣтне богородице љби га Јусо Куребеговић убиога Бог от рождества Христова на ++д. ѿ. н. д.

Господар и Митрополит Свети Петар пише Архимандриту Морачкоме.

Колике су заслуге овога Митроносца-Господара и великога Божијега угодника, могу се виђети и из овога писма, са каквима је средствима располагао, одржавши витешки карактер свога народа, те је на голоме стијењу под „*Орловим крилом*“ савијао гњијездо јуначке слободе, и као народњи мученик уздржао „*олшар прѣви на камен крѣви*“ као паћени владаоц, скупљајући милостињу ради свога манастира у коме су на гомиле долазили народњи главари, да се очува Косовска слобода и православна вјера, те је ради добровољније прилога, послао свога љубимца јеромонаха

свете обители Цетинске, Оца *Јосифа Бућина* родом из Грбља, да са помоћу Архимандрита Морачкога Аксентија Шундића скупе милостињу те му и пише:

„Љубезный Отець Архимандритъ!

„Ето вамъ пошадѣмъ тевтеръ отъ „милостинѣ кою су Кучи писали ка- „да самъ Јосифа Бућина тамо посла. „Я знамъ да они желе у ову свою и „обценародню церкву милостињу дати, „али се я боимъ да имъ небы турци „кою пакостъ учинили, и зато нѣсамъ „кѣтѣ послати зату милостињу да е „скупе и дожену овамо, ербихъ ради „быо изгубити наиболи чифлакъ, него- „ли да нима макаръ мала щета по- „ради тога учинена буде на зато да- „кѣле вама пишемъ ако видите да се „и одъ турака бое и да имъ икакве „теготе и бѣдѣности може доћи, немоте „прѣстѣтѣ одъ кога нишча, ерѣ „нижеа мала тегота кою би съ тога „ималамъ шаби за мене велико мученіе.

„Отъ новинахъ кое чуемо могу „свати и сѣдице рећи дае турчинъ пу- „шчио Русіи све цому э она искала и „дае миръ межу нима учинѣнъ, али се „иощъ незна шчоє Русіа искала шчо- „ліе турчинъ пушчио, негое садъ скоро „еданъ шестанъ доша изъ Цариграда „коіе кажєва дае Байло (посланик) „Руссийскій доша у Цариградъ и да „ясофию гради инаправо дабудеть цер- „кѣва християнска какоє и преже било, „ово су и спичани кои су такођер „скоро изъ Цариграда дошли на исти „начинъ казивали, Я се надамъ даће „васъ християнлукъ у турску земљу на „болѣ состояніе остати неголіе досле „быо.

„Греци напредую добро, разбили „су недавно изновице тридесетъ тису- „нахъ сухопутне войске турске. Паша „Скадарскій нѣ пошао путь Косова „како се тамо гласи него на греке путь „моріе какоће вы драгоказати.

„въ прочемъ васъ и свѣ тамошнѣ „главаре поздравлямъ и остаемъ

„Цетинѣ 1 юнія 8 1823

„ваш доброжелатель

„Владика Петаръ с. р.“

Какво је повјерење Велики Свети Петар код свога народа уживао виђети се може из свију Његови Владалачки нарадаба, јер и ако није бајонета и полицајских власти имао, Његова света ријеч у народу могла је највеће злице и закрвљена братства сложити и помирити.

Толико је повјерење у Његов велики дух народ имао, да кад би се народни главари на Цетинје скупљали ради преговора о народним и војеним дјелима, он би се у манастирекој цркви Богу помолио, па у црквеној авлији са присутнима говорио: проклет био сваки црногорац који би добјегшега човјека у нашој земљи издао или га туђину предао, ма ког рода и племена био, врата наше слободе нека су свакоме отворена које вам у аманет остављам. Под „*Јасике у До*“ сједнши под једном стијеном питали су га и свијетски и свети опрости ми што ће мо те питати, али те молимо да нам кажеш?

„Шта да вам кажем, који добри јунаци!...“

„Ти си Владико свет, и знаш шта милостиви Бог ради, па желимо да нам ти кажеш?...“

„„Питање је, моја браћо, превелико: то су тајне невидиме за свакога...““

„Ма хоћемо, Свети Владико, да нам кажеш, јер знамо да си ближе Бога и чудеса...“

— Видећи Велики свети Петар да им се мора повољити и одговор дати, рече им: —

„„Он вазда, — да му је слава и милост, — пребача из једне руке у другу, и да је свакоме по Својој милости.““

Крај оваквијех и сличнијех савјета и поука, народ је безгранично љубно и дубоко поштовао овога великана, којег се име и данас са највећим пијететом спомиње; те народ из унутрашњости Црне Горе и околних покрајина, приступајући Његовоме светоме ћивоту, крети се и говори: „По-

мози ми Боже и велики Свети Петре Божи угоднице!...“

Ово је највѣћи споменик којег је Велики свети Петар са својим светим и великим дјелима у срцу својег вјернога народа оставио.

Ф. Радичевић.

НАРОДНО БЛАГО.

Народне приче.

Мушкара.

Неки богат чојек, није има мушкога порода, већ само три кћери. Кћери су му биле лијепе но некако не су биле сретне да се удаду. Једна дана рећи ће оцу најстарија кћер: „Ја оћу у свијет; обући ћу мушко обојело, оружје и коња, па што ми тамо бог суди.“ Отац је одвраћао своју кћер от те намјере, но пошто види да неможе друкче бит — дадне јој што јој је потребито, па је отпушти. Пошто је одмакла неколико, отац се нешто предомисли, устане, опреми се и пође пријеким путем те претече своју кћер.

„Стој!“ рече јој отац „Ђе ти идеш?“ Затим се примакне ближе, како ће је уфатити за прса, и свалит с коња. Ова кад види, умакне и пође натраг својој кући ће нађе оца. Отац је сад, тобож, почне питат: зашто се вратила и ко јој је смета да она не иде у свијет; но она му нешћене право казат.

Овако се случило и са средњом њевојком, а сад дође ред на најмлађу која се била боље одважила. Кад је њој отац изаша у претијек, да је престраши, она за то ни бригеша. Кад то отац увиди, он извади из џепа, пуну ћесу новаца, дадне јој и каже јој се.

Шетајући, њевојка, по бијелу свијету, сврати се једном у једном хану, који је био на путу, ће нађе богата газду са сином. Син ханџије

био је веома лијеп. Кад га је ђевојка виђела једанак се заљуби у Ханџина сина. Но и газдину сину омили ђевојка, тако да је склонуо да за неко вријеме остане код њега. Живјели су вако неко вријеме, и газдину сину нешто дође у памет: да његов друг не може бит мушко, већ женско. То исто каже и своме оцу.

„Онда кад је тако, рече му отац, ево ти кључи и пођи на ону одају на коју се угоде; ту ћеш наћ једну змију од које — ако бидне твој познаник женско — препануће се.“

Кад су ушли у одају, ђевојка се ни мало није препанула, но се још и зауставила и прегледала змију. При кретању из одаје, обисне змија о ђевојци и стане је кумити да је измоли у ханџије. Ђевојка то и учини, и тако након мало дана ђевојка пође са змијом.

Путујући тако, започе змија да говори:

„Ти си ме избавио из тавнице, којој сам има већ три године. Мој је отац цар од свих змија. Мој отац незна да сам ја у тавници била; он мисли да сам умрла; за то ти кажем кад биднемо код мога оца он ће онако радостан, што сам ја још жива, молит тебе да ти дарује штогод ти хоћеш. Ти му ишти најмршавијег коња. Он ће се испрва нећкат, но ти најпосље крени да одлазиш. Кад ће он то виђет вратићете и даће ти коња.“

Ђевојка послуша змију, и све јој се догоди што јој је змија говорила. Пошто узаше на мршава коња, пође опет у свијет. Шетајући тако сврати у једну варош која је тога дана била затворена. Тражећи ђевојка да што заложу, наиђе некако на једнога пећара, те га упита: „Зашто је затворена варош?“

„Не питај брате, одврати јој пећар, у наше Језеро одрасла је велика аждаха, и покла нас; за то смо се позатварали.“

„Донеси ти мене и моме коњу да једемо; а што се тиче аждахе, о томе ћу се ја бринут; ја ћу јој изаћ на мејдан, па што нам Бог дадне.“

Сирома пећар то једва и дочека, те га одведе кући, те нахрани коња и јунака, затим га одведе до близо језера те му покаже где је аждаха.

Таман ђевојка стала да разгледа, а у толико изађе аждаха као обично да се нахрани. Кад то виђе ђевојка, тргне свој мач, удри по аждахи неколико пута, и тако му Бог поможе те јој осјече главу, па однесе пећару. Пећар радостан потрчи код цара и увјери га да је аждаха погубљена. Цар сад дозове ђевојку, дарује му најљепше дворе и своју кћер за жену.

Ево сад бруке од ђевојке; састала се ђевојка с ђевојком. Пошто је прошло неколико дана, пође царева кћер у родбину, па каже својој мајци: да јој није користи од домаћина. Мајка то исто саопшти цару. Сјутри дан позове цар (амаман тобож) и покара га за то што му је кћере његову кћер. Но то је и кћер њега ишло, зато дозове цар своје везире и каже им да ће да погуби двојега њега.

Аман — завапише везири. — Немој то од њега учињет; он је нас спасио од аждаха. — „Што је тако, има једна друга аждаха у планину; заловједи му нек иде и нек јој украде алем-камен. Цар их послуша.“

Путујући ђевојка пут планине, три пут јој је коњ уздахнуо. Она ка неотице запита коња: „Коњу, јадан коњу, што бар ти уздишеш?“ На једанпут коњ проговори и рече му: „Уздишем за то што видим да ћеш погинут. Ова је аждаха трипут жешћа од прве и она ће појес и тебе и мене. Свакако кад би ме ти послуша, ми би узели алем-камен и здраво се вратили. Кад биднеш крај језера, ти одјаши па лагано, пођи и укради камен, затим одма бјсж код мене а ја ћу трчат што боље узмогнем.“

Ђевојка све учини што јој је коњ рекао и тако украде камен и утечу здраво и весело. У толико се и аждаха пробуди па пође за ђевојком у поћеру. Дуго их је аждаха, ћерала, па видећи да су далеко умакли стане на један крш и довикне ђевојку, па јој рече: „Немој већ бјежат, јер ти си далеко

умака — стић те не могу. Но пошто те немогу стић да те погубим, учињећу ти нешто што је још грђе," затим настави: „Да Бог да ако си мушко претворно те Бог у женско, а ако си женско да будеш мушко.“ Пошто аждаха изговори ову клетву врати се у језеро а ђевојка претворивши се у мушко пође код цара те му понесе адем камен. За тим му приповједи све од прва почетка па до сад.

Кад цар то чује обрадује се те му опет дадне своју кћер, и кажу, предао је аманет; кад он умре да му зета поставе на његово мјесто.

Илија Златичанин.

Загонетке.

(Из Херцеговине.)

Приближежио

Марко Вукосавовић Црмничанин Дурмиторац.

42) Ендек иде иза куће, ендек куша испод куће, шахау се ендекати, не да чопек ни гледати *и жема*, која не да телету да се.)

43) Ја узасх гвозден маљ, па уда-рих камен град, док излеће свендија краљ, увати га мекеш капетан; (*огни-ло, шруд и кремн.*)

44) Висила виса висичица, гле-дала је оса осичица, да је мене виса висичица; (*цвијет љсково и коза.*)

45) Јадован, радован, у пољу огледан; (*сијено*)

46) Евендино вино и кадино вино у једној бачви не помијешано (*скорупа и млијeko.*)

47) Сто орлова једно јаје снесе; (*овце — сир.*)

48) Поручује цицибан цицибани-ци — „отправи ми шетљи-петљи на магарици, покисну ми дур дебео на заборици; (*човјек поручује жени да му донесе врећу да купе шкицу, која им је на гвну.*)

49) Пун тор говеди, међу њима велики штитоња; (*мјесец међу звијезде.*)

50) Натоварих магаре и поћерах у млин, све уђе а реп не мога (*ло-жица.*)

Народне изреке.

21. „У сиромаша на част, а у богата на глас.“ — Овијем хоће, да се каже да и сиромаш може пријате-ља частити, јер се он из петних жи-ла труди да га боље угости; а богати више пута ништа не припрема, нако оно што се је намјерило.

22. „Млад делија стар просјак.“ — Овијем се коре они људи, који у младости неће да раде, докажујући му да ће у старости — ако је дочевају — зло проћи.

23. „Више наборице оне с до-њијех догања.“ Каже се за жене, које вазда чеврљају, срањујући их са они-јема са доњијех догања — цигана бар-ских — који станују и кују на дну Брда близу или међу доње бутиге

24. „Зна он, ће мачак лежи.“ — Зна за чем је запело, зна ће је кривица и ко је крив.

25. „Срамоте се ка двије жене-тине.“ Каже се за људе који се вазда „церицају“, а не хоће један пут уложити да се јуначки потуку.

26. „Боже га чувај, ка' јаје низ петар.“ Каже се за какву хрђу пре-предену.

27. „Лети као муха без главе.“ — Каже се за човјека, који немисле-но иде или ради.

28. „Би наша' ману св. Петру.“ — Човјек, који хоће са сваким да се наруга.

29. „Вуче се за њим као лами-на.“ — Каже се за какву неваљалу поган, која пристаје уза каква припо-зната човјека.

30. Кад се коме грдне каже се: „како он мене, тако Бог њему.“ — Значи: Он подразумјева, да га тога пута неко спомену; па га благосиља, ако га је с добром споменуо, Бог му дао добро, ако ли пак злом, Бог му дао зло.

Лука Јововић, учитељ.

Народне пословице.

(Скупљене проз Црну Гору и Приморије.)

Д

Доћи ће кучак на ручак.

Да није носа, свашта би се јело.

Данас везир, а сјутра резил
(везир је гувернатор, а резил нагрђен.)Да није образа, свашта би се
чињело.Добио ко Дерања на јаја. (Из
Конавла — Далмација. — Дерања је
однио варена јаја у Дубровник да
продаје, пошто је купио по то је и
продао, и од тада му се вазда ругаху,
да је добио чорбу.)Добро сам се удала — како сам
се удала.

Држ капу паде мост.

Дрво се на дрво наслање а чо-
вјек на човјека.Док ферман прочита цар, изиде
вуку чапра на пазар.Да ми је жена национална
трговац: добро би било.Држ губицу магарице
лаје.)

Дошао вук у пазар.

Да је добар врат и Бог би га
имао.Дома ми се отелно (то се обично
каже код нас онијема, који се чине,
кад од куд дођу да су друкчи.)Докле мудри мудроваше — ма-
хнити град примише.Да је Божко добар био би на
божић дома био.Да ми је умријет кад и он. —
За тим се каже ласно би било за мене;
јер сви би се врази око његове душе
окупили.Два пута мјери трећом крој: —
не оштети туђу работу море, кој!Даље се чује госпоцко боловање
но сиромашко умирање.Дебео му је образ ка' њон од
превље.

Душа у рај а г...а на свадбу.

Дође ура од разура.

Док не дође туђица не откри се
гу...а.Док сам млада свакоме сам дра-
га, — а сад стара не ваљам динара.

Ђ

Ђе су кости — тун је и скло-
пости.Ђе ти кажу виши пилав (ориз
варен без јухе,) носи мању ождицу.Ђевојку ћеш најбоље познат, кад
јој завириш за скрињом (бива ако је
радна и чистица: биће јој иза скриње
чисто, ће се најмања пажња обраћа.

Ђе не оста, — тун не би доста.

Ђе је дим, — тун је и ватре.

Ђаволу не ужди свијећу.

Ђе зло пробија отле не избјаја.

Ђе су јунаци тун су бисаци
(подгоричка пословица; бива: ће је
доста мушкаћа: тун је доста блага.Ђе жена дира у скрињу, а муж
у баштину: тун није среће.Ђе нађеш оглав: ту тражи и
коња.

Е

Елму (писмоношу) глава не боли.

Ево среће, ал' кад је ко неће.

Ево (вриједни) једе пилав (ориз).

Ж

Жао ми није што ћу умријет;
веће ми нема ко однијет.Жену ћеш познат у једу, а
човјека у пићу.

Жену и хрђу ласно је набавит.

Жали Боже три оке сапуна, што
потроши буда на арапа.Жени се малој чини: да постаје
три пут царицом на дан.

Жена је врагу на свадбу играла.

Жена је врагу с' удице утекла.

Жито види, а плот не види.

З

Занат канат — (штедња).

Зец пуче, гора ни хабера.

Зором пјева ко памети нема.

Залуд књига, ће памети нема.

Залуд пухат у шупаљ мијех.

Залуд мрежу бацат, ће рибе
није.

Залуд сијеш воду у решето.

Залуд ти знаш једну, кад ја
знам сто и једну.Залогој у уста; а срамота за
вазда.

Немој кума што украс' (т)!

„Бо то трупа на врата?...“

„Ја, кума, ја...“

„Немој кума што украс'!...“

„Нећу кума, ни да бог!

Но ти чувам кошице,

И зелене јабучице! —“

Пите питавице.

„Пите питавице;

У де удавице:

На муле, на куље,

Стринцу принцу,

И алази и палази...“

Ован догован;

Доги тебе, доги мене:

Паде шишка боровишка,

Чампара, чавушева;...“

Ајде ко ће на цареву

Војводину војску!...“

Крива.

„Крива крива!

Узми шаку слива,

И ложицу лободе,

Да те ђаво прободе!...“

Сутра бутра бајрам!...“

„Сутра бутра бајрам!...“

Послала ме каданџика,

„Да ми даднеш аклагију,

Да усучем баклагију,

Да је шиљем у џамију:

У џамију све делије,

Све делије у димије;
Асан паша у чакшире.“ —

О дијете.

О дијете, дијете,

Од дома ти пријете;

У сахан ти куцају,

Да ти кости пуцају

Подругуша.

„Циганине банине!

Бо ти пере алине?...“

„Анка банка;

Моја циганка.“¹⁾

Молитвица.

„Амин!... да дажд нађе,

Да се боље жито рађе;

Сваки клас по багаш²⁾

А пшеница по марјаш³⁾

Диметом, бирићетом,

И селмијем селаметом!...“

питање и одговор.

„Бо ми да, — Бог му да!

Јако ми копа,

Шуне шаке насипа!...“

„Тамо дими, тамо дими:

Тамо су ти врага

И шарена јаја! —“

1) Са овом пјесмом, наша ђеца, ругају се циганској ђеци.

2) Багаш је мјера дрвена; прима 10 ока.

3) Маријаш: десет пара. Код нас су звани и по чакмака.

Л И С Т А К.

БИЉЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

— Троичиндан у Острогу. —

Троичинска свечаност и ове је године у Острогу; као и сваке, свечано прослављена, на којој се искупио велики број побожнога народа из Босне, Херцеговине, Боке которске, и Арбаније као и из унутрашности Црне Горе, да се поклонити светоме Божијему угоднику чудотворцу *Василију*.

Ради свечане црквене прославе 13. Маја у четвртак одпутовао је преко Подгорице у Острог Пресвешени Митрополит **МИТРОФАН**, са Протођаконом **Филипом Радичевићем**, који су у петак 14. Маја под Острог приспјели, гдје је духовенство манастиреко свога Митрополита са литијом најсвечаније предусрело. На Троичиндан у 9. сати одпочео је божанствену литургију Пресвешени Митрополит

са Игуманом, протођаконом и с великим бројем свештенства Бјелопавлићкога, на којој је *Отац Протођакон* изговорио „многостелије“ Њ. Њ. В. В. Њязу и Њягнињи и свему владајућему дому. Црква је пуна била побожнога народа те је велики свијет немогући се смјестити у цркви, морао слушати службу на прозорима и под звоником; те је тај побожни свијет у највећој скромности молио се Богу и Светоме *Василију*, и кад би са светога олтара благослове Митрополит давао, народ би тај велики у молитви зазујао као пчеле покренуте у пуној кошници.

По служби Божијој народ се гостио, веселио, и пјевао, хватајући се у кола како у авлији манастирској тако и уза све шуме манастирске, гдје се кола могло покренути. Ништа се друго није могло виђети под Острогом на све стране до само таласање великога народа, уз одјек пјесама и појевљика, да је свијет слушао сваковрену *Василијеву* тајанствених пјесмица и поскочица, које је све текло у подпуном реду и задовољству. —

На овој свечаности био је присутан заступник *Њ. Височанства* Господин Војвода *И. Пламенац*, који је са приеуством својим знао дати свакоме пристојно задовољење, да су побожни путници лијепу успомену из Острога, са ове хришћанске светиње, са собом понијели. —

II.

— **Произведени у Дјакоњство и Свештенство** — *Петар Пејовић* из Цекина, парох Ријечки 9. Маја тек. године у манастиру Врањини произведен је за Протојереја Ријечке Пахије.

Вуко Поповић из Куча у манастиру Острогу рукоположен је за Дијакона 15. Маја тек. године; а за Свештеника 16. истога мјес. и одређен је за Свештеника парохије *Момачке* у Кучима.

Симеон Пејовић из Пиве у манастиру Острогу рукоположен је за

Дијакона 16. Маја т. године; а за Свештеника 17. ист. мјес. и одређен је за свештеника упражњене парохије *Рудничке* у Пиви.

Велимир Протић из Вasoјевића у манастиру Острогу рукоположен је за Дијакона 17. Маја тек. године; а за свештеника 18. Маја и одређен је на упражњену парохију *Забрђску* у Вasoјевићима.

Петар Вуковић из Бјелопавлића у манастиру Острогу рукоположен је за Дијакона 18. Маја тек. године; а за свештеника 19. Маја исте године, и одређен је за Свештеника на упражњену парохију *Загорачку* у Цјешивцима.

ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ.



Српске школе у Турској.
„*Писац*“ доноси тачан попис српских школа у Турској, и по том попису у *Босовском* вилајету 78 школа са 3018 ученика и 463 учитеља; у *Бишолском* вилајету има 22 школе са 556 ученика, 39 ученица, и 23 учитеља; у *Солунском* вилајету има 9 школа са 274 ученика и 9 учитеља; у *Скадарском* вилајету има 1 школа са 50 ученика, 12 ученица и 1 учитељем; у *Цариграду*, гдје је лане отворен и први разред гимназије, једна школа са 32 дјецe и два учитеља. У прошлој дакле години било је у Туском царству: 111 школа, 4444 ученика са 136 учитеља. Од тих школа најважнија је *богословија* у Призрену, која је основана 1871. године, те сад има 4 разреда са 142 ученика и 8 наставника. Из тога се види, да се наше српство и у Турској брине за своју просвјету, а у будуће ће и боље ако Бог да. 1)

1) А наше надлежне школске управе мртвијем муком муче, и не шаљу у свијет никаквијех извјештаја, као да у Црној Гори нема никаквога школства. То није ни право ни угледно. **Уред.**

КЊИЖЕВНОСТ.

Приспјеле су нам сљедеће књиге и брошуре:

— **Иконица Светога Саве.** Спјевао **Ив. М. Поповић.** Дарак добрим ученицима. У Новом Саду. Издавачка књижарница и штампарија **А. Пајевића** 1893. Страна 30. запада 12 новчића. — Ова књижица има у почетку иконицу св. Саве, с лијеве и с десне стране два му дјечака подржавају мантију, и опет један с десне стране држи растворену књигу, а други с лијеве држи светитељеву штаку. Пјесма је подијељена у VII. дијелова, и у све има 125 китица из четири стиха абинирана шестарца. — Њезина је садржина у језгри ова: Син ваљанога сеоскога учитеља показује велику наклоност за науку; те му се уз то слика св. Саве, која је висила у школи, у душу силно упила. Родитељи му умру; а он давајући наредбу сврши богословске наредбе, и напусти ђери се и набрзо постаде игуманом у манастиру Љубостињу, где га саопови и владиком поставе у Жичи. — Има у тој пјесми доста поуке за младеж у опће; па и доста побуда да буду ученици добријем Србима и побожнијем Хришћанима. — Као у пјесми дјечи намијењеној, боље би пјесник био учинио, да буде изабрао другу за дјецу приличнију форму; али ипак заслужује ова „Иконица“ топле препоруке, као дар дјечи, која се у школи отликују.

— **Какав господар, такав и слуга.** Приповјетка за дјецу од **Фрања Хофмана.** Превео **Аца.** У Новом Саду. Издање и штампа **А. Пајевића.** 87. стр. на средњој 8-ни. Цијена 25. новч. — **Хофман** је већ свијету познат, као изврстан приповједач; а пријевод се отликује лијепим српским језиком: па је зато и ова књига сваке препоруке вриједна. Кад преводимо барем преводимо оно што је добро у туђој књижевности, и само добре и моралне пријеводе дајимо нашој омладини у руке.

— **Престак.** Роман, **Елизе Ожешкове.** С пољског превео **Рајко.** У Новом Саду, издање и штампа **А. Пајевића** 1893. Страна 200 у 8-ни. Цијена 70 новчића. — Пољски роман а пољкињом писан не може а да нема похвалну своју тежњу и моралну страну. Пријевод је пак четит и јасан; па зато особите препоруке заслужује.

— **Први Извјештај Епархије Бачке.** Написао **Сергије Шакрак-Нинић.** Издање епарх. управе бачке 1893. У Новом Саду. Штампарија српске књижаре браће **М. Поповића** 1893. Страна 318 на финој хартији и великој 8-ни. Цијена 1. фор. или 2 круне. — Овај „Извјештај“ са сваке стране заслужује да се каже вриједном састављачу, патриаршеском синђелу **Сергију Шаррак-Нинићу:** „Хвала ти на толиком труду, што си га имао при састављању ове „прве“ тога рода књиге.“ — На све је особита пажња обрађена, и све је врло тачним и најбољим начином објашњено, што се год на бачку Епархију односи. — Уз извјештајно писмо **Њ. Светости Прејавишеном патријарху Георгију Трапковичу,** и дотичног „Предговора“, овај „Први Извјештај Бачке Епархије“, говори о тој Епархији I. У географском и политично-административном погледу и II. У црквено-автономном погледу; а за тим о **Управи Епархије бачке.** Онда доноси **Извјештај о радњи епарх. управе бачке,** о **Протопрезвитерашима,** о **Манастирима** и најзад о **Просвјетним заводима;** те је ово дјело снабђено многијем статистичнијем таблицама. — Вриједи сваке најискреније препоруке.

— **Рачунски извјештај „Српског учитељског коовикла у Новом Саду.“** За 1892 год. — Издавачка књижарница и штампарија **А. Пајевића** 1893. стр. 15.

— **Извјештај о раду и стању Панчевачке српске православне Цркве за годину 1892.** Подноси црквени одбор главној Скупштини сазваној за 4. априла 1893. IX. Панчево 1893. Штампарија браће **Јовановића.**

— **Ilustrovani popis i cienik Molitvenih knjiga**, koje se dobivaju u raznim uvezima u knjižari *L. Hartmana* (Kugli a Deutsch). Ilica broj 2. Zagreb. (Stankovićeva kuća.)

— **Отчетъ о состояніи и дѣятельности Императорскаго С.-Петербургскаго Университета за 1892 годъ**, составленный экстраординарнымъ профессоромъ **С. М. Георгиев** кимъ и читанный на годномъ актѣ 7-го февраля 1893. года. Съ приложеніемъ Рѣчи ординарнаго профессора **Н. Д. Сергѣевскаго**. С.-Петербургъ. Типографія *В. М. Вольфа*. Фонтанка 92, уч. Гораховой 1893. — На свршетку додана је још и „**Записка о наградахъ студентоѡ С.-Петербургскаго Университета медалями въ 1892 году.**“ Књига има 148 стр. на великој 8-ни.

— **Prijatelj slijepih i gluho-nijemih**, list za roditelje, učitelje i sve prijatelje slijepih i gluho-nijemih. Uredjuje i izdaje u **IZDAVAČNA NAČINA**. Izlazi mjesečno. Godišnja цена сеједна 2 for. — Хвале овај лист да је врло брижљиво уређен и зато препоруче достојан.

— **Издања Српске Књижевне Задруге**. — Ово прво издање има седам књига, а поименице :

1. **Живот и прикљученија Димитрија Обрадовића**, за штампу приредио и предговор написао *Живко Поповић*. У Београду 1892. Цијена 2 дин.

2. **С мора и са сува** прте *Д-ра Милана Јовановића*. У Београду 1892. Цијена 2. дин.

3. **Даворије Ј. С. Поповића**, за штампу приредио и ријечник и предговор написао *Љубомир Стојановић*. У Београду 1892. Цијена 2 дин.

4. **Бакоња Фра-Брне**, написао *Симо Матавуљ* с ријечником и предговором *Љубомира Јовановића*. У Београду. Цијена 3. дин.

5. **Драмски списи Косте Трифиловића**, свеска I. за штампу приредио и предговор написао *Данило А Живалевкић*. У Београду 1892. Цијена 2 дин.

6. **Истинска Служба**, написао *И. Н. Потапченко*, а превео *М. Ђ. Милчиновић*. У Београду 1892. Цијена 2 дин.

7. **Историја Српскога народа** с погледом на историју сусједних Хрвата и Бугара, написао *Љубомир Ковачевић* и *Љубомир Јовановић*, свеска I. У Београду 1892. Цијена 2. дин.

Сваки је почетак тежак; па, ма да би се и имало „Задруги“ којечеса приговорити у колико се избора тиче: и пак надамо се, да ће све боље у напријед бити, и да ће се више славна „Задруга“ освртати на изворне нове књижевне производе.

— **За Сарајлијин споменик**. Изшла је овијех дана у Сарајеву печатњом прве српске штампарије *Риста Ј. Савића* **Химна и Бесједа од Сундечића у славу стогодишњице Сима Милутиновића, Сарајлије великога пјесника** in 4.о стр. 18. — Највише су ноте споменуте Химне од **Донисија де Сарно-Сан Борђо** прекирасно у Лајпцигу штампане, па овдје бијехи исте Химне а затим Бесједу од **Сунделце** издао у 2000 комада „**Одбор за подизање споменика Симу Милутиновићу, Сарајлији.**“ — Издање је управ крсно; а сав приход од њега намијењен је у корист Симова споменика. — Нами је у Котор послано 100 примјерака, које ћемо раздавати у Црној Гори и Боки свакому, који *мајмање један* фор. или *двјије* круне, приложи за речени споменик великога српскога пјесника Сарајлије. ¹⁾

1) Врла српска омладина била још у почетку прошасте 1892. године одлучила да приреди вечерњу забаву у которској „Српској Читавници“ којом да прослави Симову стогодишњицу, и истијем поводом, да сабере што више прилога на корист Симова споменика. — Та се жеља вриједне омладине није могла остварити због уарока споменута у примјетби, која је додана мојој Бесједи: а зато сам ја, и химу, и Бесједу и Сарнову композицију послао славном Сарајевском Одбору, да их објелодани, те да се тијем путем до исте цијели дође; а поименице, да се за Сарајлиин споменик и код нас, што више новчана потпоре прикупи.

РАЗНЕ БИЈЕШКЕ.

— Споменик блаженопочивше-
му цару-мученику **АЛЕКСАНДРУ II.**

— 15. прошлог маја на свечани начин положен је у Кремљу темељ споменику цара **АЛЕКСАНДРА II.** у присуству Царских Величанства *Цара и Царице,* царске обитељи, достојанственика и множине народа.

— **Славянское благотворительное общество у Петрограду,** прославило је своју 25-годишњицу на најсјајнији начин дне 11 маја т. г. Држани су различни говори и декламирали више пјесама. Преузвишени владика **Јосип Ј. Стросмајер** послао је и овом приликом вишеспоменутом друштву једно писмо, у којем се, између осталог и ово вели:

„Радо се придру-
жујем свечаној јубилејској скупуштини
уваженога славног благовјерног дру-
штва. Жалим што ми више старост и
слабо здравље не допуштају, да
кренем на тако далеки пут. Свима
својим мислима душе и срца преносим
се к вама надајући се, да ће Бог
благословити ваше племенито дру-
штво и да ће га учинити плодно-
ним. Братски и из дубине срца
поново поздрављам благотворно дру-
штво и благодарим на добротин-
ствима, што су исказана њеким од
мојих земљака.“ — И ово је бискуповљево писмо непријатно замирисало бечком и пештанском новинарству, као и познати бискуповљев телеграм послан у Кијев; премда (барем у овоме уломку), нема ништа што би и најмање у политику засејало.

— **Откриће Гундулићева Споменика.** Одбор за подигнуће Гундулићева споменика разаслао је следећи:

ПРОГЛАС!

„На 26 јунија (по новом) у 10

„сахата из јутра открива се у Дубровнику Споменик нашем пјеснику

„**БИВУ ФРАНА ГУНДУЛИЋА.**“

„Овијем се начином тура глас у народ, да сваки наш родољуб без разлике племена, похрли у Дубровник на поклон Гундулићевој сјени, не да се сви у брацко коло окупимо око овог Споменика, који заједнички подигосмо. (Услиши Боже! *Уред.*)

„Дубровник 29. априла 1893.“

— **Женски универзитет у Лавову.** — Читамо у словачким новинама „*Národné Noviny.*“ Броју 56. од 13. маја т. г.: „У Лавову саставио се женски одбор, који је себи задаћу да оснује женски универзитет. Тај универзитет имао би започети своје деловање већ у 1894. год. — Пријемница је течај одма отворен, а сад су подузете предходне приправе за отварање философије и медицине. Укидају се два иста средња женска гимназија.“

Читуља знаменитијех мужева, који су преминули у Словенству:

— У *Сарајеву* преминуо је 9. априла велечувени прота **Стеван Баковић.** Родио се је у селу Ожеговцу у Херцеговини 1794.; била му је готово 100. година. Није био човјек од високијех школа; али је био свештеник по срцу господњем и неустрашиви љубитељ свога народа; био је такови тип Србина, каквога данас рјетко гдје има. 1882 године именован је био почасним чланом консисторије; а високо преосвештени г. Митрополит **Јосаповић** одликовао га је протојерејским напремним крстом, и то најпрвога у свој епархији. Живио је са својом супругом, с којом се је стопролањске године растао 77 година, што је такођер права ријеткост. — Мир његовом праху! Мир сјени његовој! Мир души и костима његовијема!... Бог га простио и починовао! —

— Вршачка коненсторија изгубила је свог врједног подпресједника прота **Ђорђа Вукашиновића**. Он је био један од најстаријих српско-православнијех свештеника у оном крају. Преставио се у својој 78. години. Био је он (као што читамо у овогодишњем Панчевачком „Веснику“, од 2. маја број 17.) „У сваком погледу узор свога позива, кротак и мирољубив, смијеран и благ; па и ако се није у борбама око великих народних питања истицао, нити је у јавности велику ријеч водио, ипак је био Србин душом и срцем. Мир пепелу његовом, и вјечан му спомен међу нама!“

— Дана 4. маја по новом, наша су браћа Хрвати изгубили великог и велеврједног пјесника **Mirka Bogovića**, који је рођен у Вараждину год. 1816. Од године 1833 до 1837 био је кадетом у царској војсци. Године пак 1844 положио је одвјетнички испит; а 1845. 29. јулија **НАЦИОНАЛНА РЕПУБЛИКА СРПСКА** на **Марковом** тргу добио је двије ране: једну из пушке у десну руку, а другу сабљом у леву. **СРПСКА ДУРДОВА** мјесеца извидао се. 1847 прими актуарску службу на Ријеци; а пријед по што су прешле хрватске чете у Угарску 1848. бан га је **Јелачић** послао у Вараждин као земаљског повјереника гдје је остао све до априла 1850. — За наставшега апсолутизма бавио се је много књижевношћу и покренуо политичке новине „Domobran“, који су му забранили издавати. — 1852. постао је уредником белетристичкога листа „Невена“, но га одма наставише 1853. повуку пред суд ради побуне народа писањем, и буде осуђен на 6 мјесеци тамнице. — Године пак 1867. постао је загребачким великим жупаном, а за тијем министарским савјетником код хрватскога министарства у Будимпешти; па год. 1875. вратио се одонуд у Загреб и ту у миру живио. — Као пјесник био је један од најплодovitијех старијех пјесника. Издао је сљедеће књиге, све саме пјесме: „Ljubice“, „Smilje i Kovilje“, „Domородni glasi“, „Vinjage“, „Strelice“; а за тијем драме: „Franko-

pan“, „Stjepan posljednji kralj bosanski“, i Matija Gubec“, те јоши „Priповјести“, „Dom i Svet“ вели, да „Bogović ima više u korpisu u ostavštini.“ — Он је био чланом југославенске академије још од њезина постанка год. 1867. — Бог му се у гробу смиловао и душу његову у своје крило примио!

— Опет 25. маја по новом календару изгубила је хрватска књижевност једног врједног и неуморног свог радника у особи **Radoslava Lopašića**. Претинуо је у својој 58. години; а бавио се је особито хрватском повјешћу и старинама; у тијем струкама имао је само једнога премца покојнога **Ivana Kukuljevića**. — Академија загребачка именовала га је године 1887. својим чланом дописником и објелоданила је његове радње: „Acta confiniis croaticae“ и двије свеске; а то је његово најважније дјело за повјест Крајине, која до данас има хрватска књижевност.

Lopašić је својом руком преписао из старијех архива више тисућа разних листина, које разјасњују политичку и културну прошлост хрватског народа. На темељу тих листина, изradio је повјест свога родног града Карловца, под насловом: „Grad Karlovac“ (1880) „Dva hrvatska junaka“ (Imbrišimović i Mesić) (1888) i „Bihaći bihaćka krajina“ (1890). — У „Starinama“ донио је два пута „Prilog za urotu Zrinsko-Frankopansku“; а у три пута „Spomenike iz Stajerskih arkiva“ и т. д. Остало му је знаменито недовршено дјело: „Hrvatski urbari“ од средњога вијека до XVII. столјећа. — Био је дуго пресједником „Matice Hrvatske“ у њезином господарском осјеку. — Китиле су га многе одабране врлине, као разборитост, чедност, скромност, штедљивост и велико родољубље; или, као што вели „Narod“ (Вр. 32) „Jednom rieči bio je od pete do glave čovjek pošten, plemenit i velik. Слава му и вјечна успомена! —

— И браћа наша Словенци изгубили су у **Љубљани** 5. маја по новом свог на гласу пјесника и књижевника

Josipa Cimpermana. — Родио се је од родитеља сељака; а како је био слабуњав још од свога рођења „ohromio je do skora (вели „Dom i Sviet“), „postao lazarom i živim mrtvacem. Uza sve to, što nije mogao vršiti nikakva posla, ni polaziti škole, bez nade u boljitak i budućnost, ovaj se je daroviti čovjek razvio do genijalna i samostalna pjesnika, kome će se u slovenskoj knjizi trajno i slavno spominjati ime.“ — Његов брат Фрањо, бивши такођер pjesnik, поучавао га је у гимназијалним наукама, а кашње братовљеве смрти, упознао се је с модерном књижевношћу. Најпре се појавио у домаћијем листовима „Zvonu“ и „Ljubljanskom zvonu;“ а год. 1869. издао је своју прву збирку pjesama; па иза тога 1888. другу. — „Ne samo kritika, već i narod (вели опет „Dom i Sviet“) prigrlilo je njegove pjesme „kao biserje plemenitoga srca i pronicava duha“. — Престао је муке музовати у својој 46. години, велијем сузата домовине оплакан и велијем презаслужене славе овјечан. Он је дивни изглед, до које висине може жарка воља, човјека подићи и при тјелесној немоћи. Словенски **Cimperman** има много сличности у том погледу с талијанским **Leopardi**-ом: само што је **Leopardi** из племићкога дома; а **Cimperman** из простога сељачкога. — Господ му душу помиловао; а његов спомен остао најпознијем Словенству на дилу и славу!

— Преминуо је у Загребу прошастога мјесеца подмаршал **Матија Раслић** у својој 62-гој години, заповједник VII. домобранског окружија; а био је и заповједником 94. пјешачке бригаде у Котору. **Раслић** је био човјек пун ума и поштења, и пун војничке и свјецке науке. Био је вјеран својим дужностима; али је и свој парод искрено љубио, и дубоко је сажалевао сваки брацки спор између Хрвата и Срба, а није га ни вјерски занос ни за једну зерицу дражно. Лака му била домаћа земља и вјечни му покој души!

— Још су браћа Хрвати 7/19 прош. м. претрпели један удар у гу-

битку **D-ra Gjura Pilara** професора на загребачком свеучилишту и члана ју гославенске академије. Родио се је 1846. год. у Броду. Слушао је више школе у Бриселју и Паризу. Био је најпре „пристав“ у загребачком народном музеју а затим управник геолошкога одјелења у истом музеју. Године 1875. постао је редовнијем професором геологије и минералогije на загребачком универзитету; и исте године, изабран је за правог члана Југославенске Академије. Био је и ректором на свеучилишту од 1884 до 1885. У „Viencu“ је објелоданио неколико својих чланака о музеју; али виша збирка његовијех геолошкијех радња, изашла је у „Radu“ од год. 1873 до 1886. — Велики земљотрес у Загребу год. 1880. дао је повода **Pilaru** за разна истраживања и проучавања о појави споменуте трешње; те је плодом реченијех истраживања било његово повеће дјело „Grundzüge der Abissodynamik“ издао год. 1881. — Иза тога издао је опет своје велико дјело хрватскијех и француским језиком, под насловом: „Flora fossilis susedana.“ 1882. — У Београду год. 1891. узме се бавити и географским координата главнијех мјеста у Хрватској помоћу специјалних карата; па, као што примјећује „Обзор;“ тај прекомјерни труд покварио му је здравље и свео га у гроб. — Бог му се души смиловао, а народ га његов у вјечној успомени уздржао!

— Дне 11 маја т. г., престао је у Београду професор Велике Школе у пенсији, **Др. Аким Медовић**. Он је рођен год. 1815. у Поговиздову, у Галицији близу Бракова. Слушао је гимназију у Бохинији; а свеучилиште је посјећивао у Бечу. — Године 1841. постао је доктором цјелокупног љекарства; а одма наставше 1842. дошао је у Србију, и постао љекаром пожаревачкога округа; па год. 1879. буде постављен редовитим професором судске медицине на Великој Школи у Београду. — Србија га је шиљала неколико пута, да је заступа у разним љекареким конгресима, а учество-

вао је и у свијем српским ратовима, као шеф резервних војених болница, од чега га није одвраћала ни дубока старост. — Као што „Видело“ каже, писао је још за млађијех година многе чланке односеће се на медицинску и пољопривредну струку. Почео је још од год. 1845.; а већа су му дјела: „Судска медицина за правнике“ из год. 1864. За тим: „Судска медицина за судске, полицајне и санитетске званичнике, за адвокате и остале правнике“ 1866. „Мале хирургијске услуге“ 1869. „Санитетска полиција“ 1871. „Јагодичасто воће“ 1872. „Жигмондијев извјештај о минералним водама у Србији“ 1879. — Он је још пуних 40 година проучавао „голубачку мушицу“ и штампао своје чланке у подлистку „Српских Новина;“ па је оставио и један рукопис о тој истој мушици. — Лака му српска земља у којој је он живио, њу искрено љубио и толико у њој радио! —

NACIONALNA OTPIСИ И ПОРУКЕ

— Госп. М. Величанин је пјесма предуга за нашу „Просвјету“ па да је и најбоље испјевана; а негмо ли онако са врло слабом пјесничком вриједности и опетовањем онога, што је већ код нас стотина пута кавано: ма то и било „мало другојачије“. — Кад би смо јој пак ми дали, — као што ви велите — „нужне исправке, ућели јој дух и створили крила, с којима да излети на поље књижевности:“ онда, брајне, не би више била појезија ваша него наша; а ми међутим немамо времена да туђе, обичне код нас пуке стихове, у пјесму обратимо. — Међутим морате знати, да се књижевна дјела не смједу Високијем личностима посвећивати, без њихове особите дозволе. — Ако желите пјесником постати, читајте много и прибавите себи што више пјесничке вјештине и култура у опће. — Бог ви у осталом помогао! —

— Госп. пону Мит. Цер. — у Нишпић. — Препоручили смо администрацији „Просвјете“ на Цетињу, да вам пошаље све доследн изишавше свеске, ако је за вас предана претплата, као што нам пишете. — Здравствујте!

— Госп. Том. А. Бр. у Фојницу. — Примили смо, и што могнемо употребити. Ваш чланак „Комунизам и Хришћанство“ добро ће нам доћи. — Дјелайте дондеже свјета имате!...“ Бог Вас живио!

— Преч. Госп. Сергији Понићу дворском патријаршеском капелану у Срем. Карловце. — Примили смо у потпуном реду и препоручили смо, да се пошаљу све досадање свеске, како вама, тако и Високоп. Госп. Протосињелу Г. Петровићу у Сент-Андреју. Велика вам хвала; а хвала вам и још већа за добро мњење, које ви имате о мојим ратовима!... Бог вас поживио! —

— Господи на Цетињу, која су ми послала у име Црногорске Омладине предлијепу захвалницу за уводни чланак у VII-ој свесци „Просвјете“. — Не буди примјењено, вама дванајестињи, као дванајестињи апостола, побуђен сам да од свега срца благодарим на учињеној ми почасти, увјерен да ваше ријечи нијесу ласкање, но сама тврда ријеч. — Тешко је свакоме проповједнику ма како јех истинџа, ако не нађе својих посљедоваца, да такове истине по народу шире. Ви сте то одзивате мојим посљедовачима: Бог вас благословио и услишао гласове вашијех племенијих срца; само нека вам буде све с Богом и у Богу; па ће вам Бог доиста свима помоћи.

— Велеуч. Госп. Проф. Јиречек у Беч. — Учиниће се како желите. Слава! —

— Високопреч. Госп. проту Владици-миру Греговићу у Цариград. — Примили смо и захваљујемо, Будите ви здрави!

— Госп. превађачу „Ориса“. — Примили смо 9. и 10. Свесчицу; а надамо се да сте и ви међутим примили наше писмо. Бог вам насупорио и дао вам свако добро! —

— Честитој српс.-прав. црквеној општини у Горажду. — Ваш „Позив“ није нам стигао за прошлу свеску „Просвјете,“ а за ову је већ прекасно, пошто сте ви већ на онако сјајан начин просветковали освешћење звоника Херцегове цркве код Горажде и држали славан парастос за Херцега Стефана основатеља исте цркве; иначе ми би смо цјелокупан ваш „позив“ били врло радо објелоданили. — Тако и ваља да се свукуд Срби сјећају својих славијих и гласовитијих предака и да им се црквеном жарком молитвом душе сјећају. Живили!